

Universul

literar

Anul XLIV Nr. 18

29 Aprilie 1928

5 Lei

GALERIA SUFLETULUI ROMANESC

sufletul românesc

GALERIA SUFLETULUI ROMÂNESC

Leon Bourgeois, mai limpede decât toți teoreticienii solidarismului social, a fixat datele acestei probleme arătând că nimeni, într-o societate, fie ea oricât de puțin organizată, nu e atât de independent încât să nu datoreze celor din jurul lui nimic. Rolurile sunt împărțite în societate, dar meritele sunt aceleași, când munca este făcută cu sinceritate.

Ni se pare însă că există și o solidaritate internațională, iar un solidarism internațional ar trebui să explice că dacă românii n'au produs de cât foarte puțin în domeniul culturii universale, este și datorită faptului că aci la drumul mare al orientului au avut prea mult de luptat cu musafiri neposțiți. Apărând Europa întregă ei au avut de suportat împrejurări prea grele, ca să se poată gândi la așezăminte culturale. Abia după câteva veacuri, poporul românesc a putut să-și realizeze independența completă. Un copil ajuns la majorat foarte târziu este astăzi statul românesc, în hotarele lui firești.

Iată un lucru perfect știut. Rămâne să tragem toate concluziile.

Cu toți minorii a fost—in domeniul cultural—numai consumator și imitator, cu vre-o două excepții. La elaborarea culturii universale, poporul românesc nu a luat parte până la începutul veacului acesta.

Savanții lui n'au adus descoperiri noi, mărinđ hotarele științei, scriitorii lui n'au fost traduși și asimilați în limbi străine ca să fermenteze conștiința universală, artiștii lui nu au sporit patrimoniul artistic, iar oamenii lui de stat au fost prea acaparati de organizarea statului pentru ca să poată participa direct la stabilirea posibilităților sociale în lume.

Astăzi condiția statului românesc e alta. Munca pentru încheerea hotarelor a luat sfârșit. Forțele i-au rămas disponibile pentru o altă activitate. Normal după ce și-a clădit o casă omul se gândește să întemeieze o familie menită să ducă mai departe însușirile rasei și bunurile câștigate.

E timpul ca, acum când e stăpân, în casa lui, neamul românesc să devie din consumator de cultură, producător. Nu tăgăduiește nimeni că până acum n'a fost aci o continuă elaborare spirituală, o sforțare spre sporirea bunurilor intelectuale, dar în catastroful cel mare al culturii universale în raport cu alte neamuri, nu sunt trecute, în mii de pagini scrise mărunț, aproape deloc, nume românești. Veți zice: dar în fruntea tuturor stau popoarele mari puternice. Cum putem noi năzui să ne măsurăm cu ele?

E foarte adevărat că un stat populat și puternic are mai multe mijloace pentru producerea bunurilor culturale, sunt totuși alătea cazuri când popoare mici stau în prima linie. Gândiți-vă la Belgia și Olanda, la Norvegia și încă la câteva altele. Capacitatea de a gândi înalt, de a simți frumos și adânc nu e neapărat în funcție de numărul kilometrilor pe care trebuie să-i străbați dela un hotar la altul.

E limpede prin urmare că statul românesc trebuie să meargă—acum când celelalte imperialisme sunt perimate—către un imperialism cultural, care să așeze poporul nostru în același rând cu popoarele de frunte ale lumii.

N'avem nici o îndoială că rasa noastră nu e predestinată pentru acest soi de cucceriri. Produs din două rase puternice, altoit cu numeroase influențe, sufletul românesc e poate una dintre cele mai vii și mai complexe formule etnice. El cuprinde toate posibilitățile și avem dreptul să nu ne lăsăm intimidati de nimic. Acest lucru ne-am propus să-l demonstrăm publicând galeria sufletului românesc și socotim că l-am dovedit cu prisosință. În puținii ani de independență adevărată și poporul nostru a dăruit culturii europene câteva nume cu valoare de circulație.

Galeria înfățișată de noi e în același timp o recapitulare menită să ne dea încredere în noi cum e și un serviciu de popularizare pentru educarea marelui public.

Iată un muzicanț de geniu, George Enescu, unul dintre cei mai mari ai timpului, către care se îndreaptă privirile din două continente. Un mare istoric și animator fără pereche, ca N. Iorga, fine cursuri, aducând fapte inedite în capitala lumii. Acolo două actrițe, Elvira Popescu și Maria Ventura, înfățișează în nuanțe originale sensibilitatea românească.

O altă româncă, d-ra Elena Văcărescu, scriitoare în limba franceză și ambasador cultural, e un memento, pentru cele mai aristocratice refugii, al acestui suflet românesc. Un inginer ca Gogu Constantinescu, e cercetătorul luat de Amundsen la polul Sud, în încercarea lui de a mări cercul de lumină al cunoștințelor noastre. Patru medici: Dr. Marinescu, dr. Paulescu, dr. Jean Cantacuzino, dr. Levadiț sunt în primele

rânduri ale bătăliei date de savanții lumii pentru biruința vieții.

Un orator ca N. Titulescu e dat ca del oratorilor din lumea întreagă. Și alții, colaborează cum ați văzut la rararea conștiinței culturale a timpului.

E o socoteală menită să ne dea o idee deplină în posibilitățile sufletului românesc. Un pământ care produce atât de rodnice și atât de variate în subț acelaș climat, e un pământ în care pot pune toate nădejdiile.

S'a pus de alătea ori întrebarea: sunt caracteristicile acestui suflet românesc, care îi e specificul?

Privind această galerie răspunsul îl formezi așa cum construiești o hartă gând punctele determinante. Varietatea frunzi și priviri de pe coperta noastră azi înseamnă jaloane pentru direcția sufletului românesc în artă, în știință, în viața socială. Adăogându-le trecutului—care din motive specifice a putut trece granița—formularea ușoară.

Știm încotro va trebui să mergem mai ales că va trebui să mergem acolo, căci un stat nu se consolidează prin cultură.

Dacă încheem seria aceasta din galeria sufletului românesc, nu înseamnă că am epuizat valorile noastre de azi. E încheiată numai întâia. Mai târziu vom reveni, înfățișând personalități prin care sufletul românesc participă la elaborarea sufletului lumii întreagă.

CAMIL PETRU

P O E Z I E

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

F A B U L A

Pe patru grele micl picioare
 Și gras și blond — ea și un om.
 Cu-un aer pururea bonom
 Șede bursuciu-odată 'n soare.
 Când al digestiei simptom
 Se anunța 'n așa siestă,
 Că micul nostru gentilom
 Se deschidea dacă — avea vestă...
 Alături, lângă-o tufănică
 O viperă, subțire, mică
 Și de un verde — à la Corot,
 Cu capul fuguiat de frică
 Și tupilări ori încotro,
 Părea, pe brânci, un Pierrot!
 Și soarele cădea buluc
 Pe viperă și pe bursuc,
 Și-așa, în marginea pădurei
 Coccoa deopotrivă, cuc,
 În caldul razelor descântec
 Și brumăriul roșu-al murei
 Și vânățul, și albul pântec
 Și rodu 'n pomi al unui cântec
 — Coccoa deopotrivă 'n soare
 O hurtă ea și o cicoare.

Bursucul totuși, mai solemn
 De soare acumulator,
 Torcându-și ea pe un mosor
 Electric, lenea, zise demn:
 „Ce tot consumi la calorii
 De arșiță și tu de-asurda!
 Rea, veninoasă, de mâinii
 Fugind gonită, ca din durdă,
 În tine parcă frigul sburdă,
 Așa că, zilnic, inutil
 La soare mi te mai prăjești:
 Argint viu poți să fii tiptil
 Curgând pe muchi de musuroi.
 Dar câtă vreme ești ce ești,
 Fătață parcă de un sloi,
 Rămâi un furțur printre noi”.

Răspunse atunci răutăcios
 Și vipera cu cap tăios:

„De soare înmagazinat
 Și de electrică lumină,
 Bursuce tont și-astâmpărat,
 Într'adevăr ești o bobină.
 Dar, iartă-mă, prea ești rotund...
 De sunt fricoasă, tu ești laș!
 Când greutatea nu ți-o lași
 Decât pe marginea de prund,
 Desigur, cald cum să nu-ți fie
 Un soare 'n formă de zăduf
 În tine, ea într'un burduf
 Căzut?
 Eu sunt, acut,
 Un vârf electric ce filtrez
 Răscolitor, cum e un crez,
 Pe sub pământ, ca sub o șură
 A lumii vastă 'n câmp căldură.
 Due frig cu mine? Prost ce ești
 Bursuce, de-ți inchipuești
 Că frigul altceva-i decât
 Căldură pe un timp urât...
 Sunt vânăță? E fiindcă nu-s
 Dela pământ ceva mai sus,
 Dar soarele când pe furis
 Strecoară 'n frunze luminiș
 Și aleargă 'n arbori ca o gărlă,
 Ce este dacă nu șopârlă?
 În fine-amicul meu august,
 Decât un soare fără gust,
 Păstrat, precum în garderobă
 Un magistrat își ține-o robă,
 Mai bine tăvălit prin zgură
 Un soare prefăcut în ură;
 Decât mai plat decât o stridie
 Mai bine-o umbră de invidie
 Mușcând întocmai ca o hubă
 A lutului meschină hrubă,
 Ducând scăpat ca din săneță
 Prin bolovani, un glonț de viață!

Și o sbughii, cu ea purtând
 Prin ierburi, umbra unui gând
 Și a rămas cu burta 'n soare
 Bursucul gras, lângă-o cicoare.

CH. BAUDELAIRE

MOARTEA SĂRACILOR

Pe noi, vai! numai moartea ne face să trăim,
 Căci ea e scopul vieții și singura speranță
 Ce, zilnic, ca un balsam, ne-nceantă și ne fură
 Și veșnic ne îndeamnă să mergem înainte;

Prin ploae și furtună, prin viscole cumplite,
 E singura lumină în zarca 'ntunecată;
 E scumpa noastră casă, inserisă'n cartea vieții,
 Ce pururi ne așteaptă cu masa pregătită;

E Ingerul ce ține în mâna fermecată
 Șocul ca și harul de vise minunate;
 E patul nostru veșnic mângâietor și dulce;

E gloria divină ca și grănarul mistic
 E averea noastră 'ntreagă și patria străveche,
 Și poarta care duce spre Zări necunoscute!

AL. T. STAMATIAD

N. FURCA

NOAPTE ALBASTRĂ

E noapte plină de visuri,
 Viscol nebun învârtă zăpada în fund de abisuri.
 Gerul mușcă, viscolul slășie.
 Ce glas deșteptat din vis chiamă?
 Singur în nesfârșita și alba câmpie
 Un copil cu ochii dogoare strigă: „Mamă!”
 Tăcere. Vremea de toate-l desparte
 Și strigătu'n noapte se pierde departe, departe...

Viscol nebun și lătrat de câini
 Copilul își suflă sufletu'n mâini.
 Dogoarea din ochi se stinge deodată
 Și abia strigă încă odată
 Și iară tăcere...
 Tăcere adâncă pe 'ntinsa câmpie.
 Acum ora e mică, zăpada albastră
 Viscolul lubuc și țipă'n fereastră,
 — Noapte de iarnă! Copilărie!..

MIREASA

F. Aderca

Autorul „Omului descompus” este unul dintre cei câțiva scriitori adevărați de care confirmă adevărul că arta este expresia unei personalități.

Poet de o subtilitate maladivă, critic plin de curiozitate și curiozități, totdeauna neașteptat de interesant, dar mai ales prozator de o putere de sugestie rar ajunsă, F. Aderca dă o impresie de viață autentică și complexă, pe lângă care opera celor pe care-i admiră pare deadreptul livrescă.

Se adunaseră în triclinium toți.

Messalina, în adăstarea orei care să-i poruncească să se ridice și cu alaiul tot să poruncească spre locuința soțului, își lăsase capul în piept și luând mâna lui Valerius Asiaticus, vecinul întâmplător, suspină :

— Mi-e frică, Valerius, mi-e frică !

Și cum în colțul gurei cavalerului — cu părul ușor încăruntit începu să joace un surâs de ironie, căci Claudiu, mirele, era un bărbat pântecos. Messalina care era orgolioasă își ridică bărbia și adaose :

— Mi-e frică pentru Claudiu...

— Va fi împărat, Messalina ! rosti grav Valeriu.

Apoi, cu o privire în jur căută pe Popeia, femeia lui Scipion, pe care o iubea.

Messalina închise ochii. Căuta înlăuntrul liniștii și siguranță. Prietenii casei, care stătuseră pentru căsătoria micii Messalina cu viitorul stăpân al Romei, căzuseră și ei pe locurile lor, într-o toropăală de nepriceput. Toată lumea tăcea. Flutele care sunaseră prin toate colțurile casei, lăsară după ce au plecat spre casa mirelui, un gol și un pustiu, neobișnuit în celelalte ore de liniște. Danțuitoarele siriene, care-și împletiseră până mai adineaori trupurile și cântecele lor molatic — plecând, luaseră cu ele și vârtejul în care timpul, amețit, devine voluptate. Respirația lor ritmică și fierbinte, cari dăduse viață și colonadelor, pierise ; pierită de parcă niciodată n'ar fi fost, aroma grea și ațătoare a trupurilor golase, înlierbântate în danț ; stărnăia doar, palidă ca venind de la cine știe ce depărtare, amintirea sonorității care se făcuse scurt, a sunetului unic, împrennat la fiecare sfârșit de danț, în mica boltă a cerului grexilor lor.

Germanul Wesex, libertul lui Claudiu, sta singur alături de o columnă, treaz și drept ca o sabie ridicată, fără umbră de oboseală pe chipul lui, bălan ca un răsărit de lună. Scipion și Popeia, ținându-se de mâini ca doi vechi prieteni, își aminteau privind în altă parte, de nunta lor și se întrebau, cu'n pumnal de remușcare în inimă, înșpț până în punctul de desfășurare al vieții.—Scipion, unde e Scipion când Popeia, iată o alături atât de adevărată, ea care ține acum mâna unei umbre. — Popeia, unde e măcar amintirea Popeii care a răs odată între arbuști de laur verde, cu glas și săni de mirca-să ?... Bătrânii soți s'au privit cu blândețe, și-au surâs și despărțindu-se. Scipion s'a îndreptat către Miriam, sclava semită care-i aduce vinul și-i cântă înainte de a se culca, Popeia către Valerius Asiaticus, singurul care-i mai poate dezmiarda sufletul obosit.

— Unde e Lucia ? întrebă singură Mes-

salina, ne mai putând suferi această singurătate. Dar cuvintele-i rămân în gât. Lucia se arată de la sine, chemată de gând, și surâde cu toată gura ei de bunănatate bălăe, ochilor încruntați ai miresei.

Messalina, cu trupul de paisprezece ani abea nălțat și cu tatul ne'implinit, s'ar crede că poartă un cap de băiat, dacă nu s'ar vedea greutatea neagră a buzelor care-i ascund urechile. Nasul drept ca un gest de poruncă și bărbia rotundă ca o mângâiere sunt despărțite de naramza mică adânc crestată a gurei. Genele se îmbină încet, ca două gânduri. Privește pururi înainte, drept, cu doi ochi mari ca două medalii de apă neagră și când vrea să privească în lături, se întoarce toată. Nu iubește cu adevărat decât pe Lucia și nici una din șoaptele mamei care-i pregătește acum, cu două sclave, în locuința lui Claudiu camera nupțială, n'ar fi împins-o la căsătorie, cât plăcerea sigură că nu se va mai despărți de Lucia, prietena ei mai mare.

— Mi-e frică Lucia ! Mi-e frică ! Peste un ceas voi fi într'adevăr soția lui Claudiu și mi-e frică de tot ce va fi de-acel înainte, de tot ce va fi și eu nu știu !

— De ce ? Știi tot. Vei fi împărăteasă. Nu-i de-ajuns ?

„Și tu... tu ai să fii cu mine ? De ce nu se poate. Lucia, să fim amândouă împărăteșe... Să-l întreb pe Claudiu. Vrei ?

Și Messalina privi pe Lucia drept în ochi, cu ochii ei mari și chipul de copil serios.

Lucia înțelese că e clipa în care marea taină trebuie desvăluită acestui băiat menit să devie fără nici o plăcere, femeie, o luă de braț și se îndreptară amândouă spre grădina. Pe trepte, se lovira de tânărul și energicul Senator, Silius, care urca. Silius apucă mireasa de bărbie și răs :

— Messalina, să nu iei și păpușa cu tine, că are el, Claudiu alte jucării !

Messalina simțind cu durere gluma lui de bărbat, se feri, aruncându-i doar o căutătură de ură.

„Doica”, baba care crescuse și pe mama Messalinei și pe Messalina, se ivi ca din pământ, cocoșată, luă mâna miresei și o povățui :

— Nu te supăra, sufletele, de murdăriile nuntașilor ; ele sunt, dacă le 'uțelegi cum se cuvine și fără glumă, toată fericirea oamenilor. Adineaori ți-am ars o suviță de păr, ți-am limpezit apa mică a pântecului tău și ți-am citit ursita, băiatu babei băiat, în măruntele fâzișei care-ți ciugulea din palmă.

Și între două butoașe cu dafini asiaticii, piperniciți, din fața casei, baba îngenuchiand și ridicând o mână la cer, citi

în pământ litere numai de ea care se scriau și pieriau cu înțelept.

— Întăia noapte a ta nu va fi cu tine, ci cu libertul Wesex, care-ți va fecioria în patul soțului tău beat. Tu va deschide nu atât micul tău trup crud, cât sufletul, care va fi deapă nedumerit și nepotolit. Tu vei voi bucuri de toate priveștiile Romei, de lina, s'o sorbi în fiecare dimineață o cireasă înghețată în copacul conștilor. Vei mânca frunza verde cu care vei fugi cu urechea întinsă după flămâz, flautul pitpalacului și toba noacii ; fiecare gând scris de zei și de ochii tăi ageri pe chipul oamenilor vei voi să-l culegi în inima ta, și gându-l în zadar vei plânge, te vei cîni și-l vei alunga. Neputând să te trami ca funul în beția Romei, vei ca să bagi această beție în tine, de mestecând din greșală timpul cu care vei crede că locul pipăit dulce și de de bălanul Wesex e sufletul pe care recunoscuseși în același ceas. Vei dintre oamenii lui Claudiu, jaluși cu buzele umede de lîngușoală de ar fi sărutat Talpile împăratului nasurile moi atărând ca niște plăc netrebuice — și nopți de-a vândul rându-te parfumată, ca un miez de tocolă în bolta femeilor putrede, nu ne locul femeii celei mai cercetute, cunoști luptătorii, legionarii, senații filozofii, când sunt adevărați ceasul ivirei lor pe lume. Vei vedea pe Popeia și pe Valerius, Asiaticus, gura băntura lor amară care e fericirea sfârșit de viață, iar pe Lucia o vei da pe o vei îmbiba însăși cu aroma Claudiu și legionarului de gardă, să te simți și crezi bărbat, apoi arbei din grajd ; și nemulțumită în rea ochilor, vei pune să i se despică tecul, să vezi cum s'au amestecat mele lîngurilor nefăcute, în mica ei niță de sânge. Pe Silius care a muradineaori urechea ta de copil, pe te va ură și ridicându-se în Senat, defăima fără teamă ca un adevărat, îl vei iubi Messalina — și vei arăți Romei întregi că dintre soții se ivesc împărați. Te vei cumina și tu soața lui Claudiu și mamă a tu și în car triumfal vei trece prin Roma va avea alături de tine, cu frunze minate de lauri, chip mai palid de un cavalier, sinucis prin golirea vinului berții împăratului cu două murece și calde ca pâinea când iese din tor, se vor duce să-l anunte, la tu mării. Tu vei prinde de veste pruziu și în dimineața în care vei ieși împăratului înainte pe drum vine de la Ostia, nu vei găsi pe Romei decât o cotigă de guno

A DOUA MOARTE A JUPÂNITEI VARVARA

ION ORLEANU

Între Câmpina și Comarnic, ploaia începuse să cadă. Aburi. Munții înestimabili într'un cenușiu de războiu. Prahova, tulbure, clocotea. Pe ferestrele vagonului, în guilotină, proprii reci tamburinau un ritm mecanic. Trenul se mișcă după sinuozitățile văei. Sugerii, la curbe, își deplasau centrul de greutate când pe dreptull, când pe stânga. Compartimentul era gol. Ba nu, o femeie blondă dormea ghemuită. S'ar putea să facă parte din mobilier. Rețetele, caut un inventar. Nu o găsesc. Într'una din valize. Streina va fi greu de etichetat. Trecuse prin hotelurile a puțin 8 țări. Totuși vreau s'o idențific. Va fi ceva mai amuzant decât un roman polițist. După fizic, probabil germană. Pometele însă prea roșii. După ochi, finlandeză. (Numai la Helsinfors femeile au acru un sufragetec). După vorbă, englezoaică. Valizele nu mi s'ar detașat. Detaliu străni. O broșe în email. Formă. O adevărată farfuriușă de ceață semnată „Orffors”. Ciudat. De ce mi-a venit în minte acest nume? Poate pentru că cenușiu de afară... Dar ceasă broșe o cunosc. Prietena mea din Bergen... da-da... domnișoarele de la... mătușele Abbei... (ploaia s'a răzbit... va veni cineva la gară?)... Și... mai avem atât de puțin până la toamnă... Nu... nu e posibil... Măi Bassarab... ce gară dragută, scapă cu un chălet dela Voss)... **E o norvegiană!**... Desigur, chiar am cunoscut-o. (Cealurile dela Abba...)... sau am vădit-o la Haparranda, când înghețată în creșea Torneo-ului am început să mă scutur în zăpadă, fortând astfel neputința Norvegiei... (Totuși, îmi pare acum câteva zile... (cât e de frumos pe podulul...)... a... nu cumva... Târziu... Unde... unde? (Oprirea a fost brusc. Poate eram pe punctul de a...). Măi! Mă uitai înpreior. Eram conștient și altul strigase. Mi-era rușine de mine. Ea mă privea cu ochii lui mari. Acela verde-griș, cu strieri de aur. O salutai și greoi încercai să părăsesc compartimentul. Ea mă opri. Mă uitai cu o voce cristalină cât mai e în mână. Imi surâse prietenește. Mă uitai și se făcuse umedă. Irisul ochilor mă bătu de ploaie... Imi vorbi englește, apoi franțuzește. Încerca tonu-

Sfârșitul vorbelor sale erau sfâșietoare ca niște acorduri de harpă. Era o pasere stingeră asvârlită de furtună. Era nenaturală în asemenea codru. Măinile i se frângeau ușor scoțând acorduri pe o claviatură dureroasă... După un timp de tăcere, zâmbi dureros. „Mi se pare că v'am mai cunoscut...”. Nu răspundeam nimic. Nu vroiam să rup încântarea. Te destăinuiești mai curând unei fantome...: „Viu pentru prima oară în România. (Instinctiv, își aruncase ochii asupra hărții din perete). Locuiesc în Oslo (...3 minute îmi trebuiră pentru identificare). E un oraș dragut. Strada principală seamănă cu un tobogan...”. (De ce oare mi se pare că nu am cunoscut niciodată „acest” Oslo?). „În vârf, Palatul Regal, închide perspectiva. În Oslo nu avem cai (...privire pe fereastră, spre caii slabi, legați de țărâși). Taximetrele sunt cupeuri toate. E un oraș unde respiri sau prea mult sau prea puțin. Femeile sunt prea culte. Fetele bătrâne prea numeroase. Veselia o avem metodică. Suntem ospitalieri într'un grad ridicul. De aceea, națiunile ironice nu ne iubesc. Sky-urile la noi sunt mai necesare decât pălăriile... Vream să văd o țară fără tălpile... Și apoi, țara dumentale mă atrage îndeosebi. Fratele meu a fost ofițer de marină. S'a însurat la New-York și a murit la Manao. Pe vremuri a vizitat România. De atunci am simțit că trebuie să plec. Eram la Voss, într'o odaie pătată, albă, prea încălzită și ventilată. O cușcă de experiență. Ași fi dat 10 dolari pentru un fir de praf. Dar era o nebunie. În tot hotelul nu mi s'ar fi găsit. Ușa se deschisese brusc. Fratele meu intra cu un pachet. Era un album cu fotografii... Ceahlăul... Negoiul... Bucegii... Ascultam poezia cuvintelor străni. Ce frumoase îmbinări; cât de închise pentru urechea mea, cât de departe erau aceste lucruri. „Bucegii” îmi părea o numire de zaharicale. O numire de dulciuri de acelea pe cari le poți cumpăra numai în vechiul Fanar. „Negoiul” era ceva sever, ceva aspru, dominant, ca un nume de Viking, ca un nume de cavaler de pe vremea regelui Artus. „Ceahlăul” avea misterul unui strigăt sinistru. Avea dârjemia vijelioasă al unui strigăt de război, al unui imbold plin de avânt... Erau cuvinte greu de pronunțat, dar pe

care fratele meu mi le făcu familiare în puțin timp... Acum trei luni doctorii mi-au spus că nu mai am mult de trăit. În urma unei grave maladii, în copilărie, rămăsesem cu boala de inimă. Dar pe lângă asta cred că nici nervii nu mi-au fost prea sănătoși vreodată. Totdeauna am avut ciudata senzație că trăiesc într'un mediu care nu-mi aparține. Mi se părea că alina ar trebui să-mi fie viața. Mă simțeam în exil ori unde. Numai la munte eram mai bine. Sufeream totuși de goliciunea lui. Imi plăcea să privesc ore întregi în oglinda lacurilor. Atunci regretam lipsa brazilor, lipsa pășunilor, lipsa verdeții mătăsoasă al unei pajști. Lacul rece, albastru, reflecta creste de oțel și-un cer prea înalt pentru mine. Mă întorceam acasă înghetată. Sporturile nu mă îmbuneau. Vream altceva dar nu știam ce. („Zămbisem oare?”). „O, nu crede că așteptam dragostea. „Nu-mi este permisă”. (Sunt incorrigibil!). „...Când știi că apoi te pândește moartea, devii indiferentă acestei... nu nu pot termina (vocea îi tremura, mâinile bătea desnădăjduite)... dumeata, dumeata... Fu un moment de uitare. Trenul oprindu-se mi-o aruncase în brate. (Strigătele rudelor, chasseur-ii, liftul pentru „ea”, prietenii, totul se topea în atmosfera umedă de amurg). Peronul era plin. Becurile se aprindeau odată cu cel mai frumos elan al inimii mele. Fui smulș din compartiment și dus în grabă la trăsura... Scara venea încet... încet... Miroș de Brad și benzină. Era frig. Începui să tremur. Sretele birjarului era un ecran miraculos. Doi ochi verzi aurii... mari și sfioși...

Acasă mă aștepta o scrisoare dela Matei Lecapen. Vroia să mă vadă. Pleca a doua zi în Anglia. După masa de seară, pomii. Bătea vântul, era frig și ploaia. Sgomotul Prahovei venea înăbușit, până sus. Bulevardul îmbindea brate negre, implorând cerul. Trecând prin fata garajului „Noel”, mirat, ascultai. N'ei un sgomot. Ba da, în colțul din fund văzui skătimând pe Radu C. Aluneca, pierzându-se în noapte. Simțeam o durere neobișnuită. Durerea pe care o încercam când îmi vedeam, acasă, pupitrul galben, pe făbia căruia învâtasem prima oară să traduc „Jeunesse”. Grăbii. Villa Damari îmi sta în stânga. Trecui podetul de lemn gândindu-mă la castelele medievale. Un servitor bătrân îmi deschise. Mă introduse într'un salon roz și acajou. Mobilă de un „Louis Phillippe” suportabil din cauza fotografiilor cu cadrul oval. Le trecui în revistă. Ultimul tablou însă era o miniatură de mare pret. Reprezenta pe o tânără fată blondă, îmbrăcată într'o haină-blăniță după pontul valah d'n veacul al XVIII-a. Era desigur un obiect de familie. Privii cu luare aminte. Ce ochi verzi frumoși... Curios... eram sigur că-i mai văzusem undeva. Dar unde? Împănita zâmbea șăgalnic din cadrul. S'ar fi sous că-mi pusese o chicioare. Matei veni cu pasi măsurati. Când îl îmbrățișai fui izbit de asemănarea sa cu tânăra fată din miniatură. Îl întrebai cine este. „O străbună” îmi răspunse

în câr. Și urcată pe guoalele Ro-

— Nu vreau Lucia, nu vreau! răni
— Cum ghemindu-se la spuma albă a
— Măi ei.

— O! Messalina, tu mai crezi în baz-
— ducilor? Claudio care te pierde
— Măi te va liniști curând îi surâse

— Si tu, Lucia, și tu! scânci Messalina
— urere de rău.

— În liniștea care se făcu deodată în
— în primăvaratic, limpede și răco-
— cu un iaz, se auzi depe coperișul ca-
— strigătul ciungului, pus să vegheze și
— aminte ivirea luceafărului de seară,
— și ridică în picioare și vesti:

— Stella!

— cu glas de veselie parodică. Și mai în-
— ante ca nuntași în alai să fi pornit cu
— mireasa în frunte spre casa mirelui, ciun-
— gul cu singură-i mână făcu un gest ne-
— rusinat de deflorare și după câteva clipe
— trimise un curcubeu înalt de urină scl-
— pitoare în capul cerșetorilor care aștep-
— tau în drum.

— Luceafărul prielnic al miresei își ridi-
— case pe cerul palid privirea lui um-
— dă și trandăfirie ca un sărut al Venerci.
— Alaiul se alcătui.

— Mireasa trecu pragul porții cu piciorul
— stâng și strângând brațul Luciei, sopți
— cu glas liniștit și ochii închiși:

— Vino, Lucia. Destinul începe...

el cu calmul tăgănat al Lecapenilor.

„O ființă destul de curioasă. Era greu bolnavă, prea bine nu știu de ce. Nu vroia să se mărite. Tatăl ei, spătarul Mihail Lecapen, n'a vroit s'o silească. O lăsase, după dorință, să stea sus la vechea mănăstire... De altfel, o vei vedea printre copiii țăitorului... O chema **Varvara**. Spunea că ar vrea să meargă departe, cât mai departe, într-o țară albă ca omătul și atât de rece încât florile să nu poată niciodată smălțui pământul. E atât de frumos și straniu acest lucru... Nu știu însă dacă este adevărat, Tatăl meu a auzit și el povestea... E drept, că gustul pentru țările nordice familia noastră l'a avut. Pare că ar fi vocea sângelui, deoarece primii Lecapeni nu ar fi fost greci cum se spune, ci coborâtori din vechii Vikingi...”

Găsisem! Jupânița Varvara semăna cu norvegiana din tren. Cuvintele lui Matei mă pusese rău pe cale... „Se spune că jupânița Varvara ar fi murit sus pe munte. Pe locul care se cheamă „Poiana lui Păcălă”. Vrusese să vadă valea de pe Piatra Arsă. Boala însă i se agravase. Suișii îi făcuse rău... Imi pare chiar că a fost înmormântată acolo, sus; așa îi fusese dorința!”... Matei nu observase schimbarea mea. Găsisem o comoară. Mi-era frică să m'o pierd. Eram preocupat. Ardeam când îmi spunea lucruri triste sau păream mâhnit când își împărțea bucuriile.

Vorbam de armată, de Târgoviște. N'o vedeam însă decât pe „ea”. Jupânița Varvara se culcă acum într'un pat bine asternut într'o odaie albă și patrată. Pe fereastră aerul plin cu vapori îi venea răcoritor. Pătratele unui șah îmi aduse aminte de „Palace”, „Varvara”, „Varvara”. Chemam cu numele jupâniței pe cea fără de nume. Pentru mine amândouă nu făceau decât o ființă... Matei era obosit. Profitai ca de o scădere trecătoare la Bursă. Îi lăsa puțin zăpăcit. Ești. Aerul tare îmi făcu bine. Regretai imediat plecarea. Nu mai știam ce vream. Eșisem cu gândul la „ea” pentru a-l mai avea pe Matei în față. Acum însă eram singur. Ea rămăsese între zidurile salonului roz ca o fantomă de castel fidelă. Dacă m'asi fi întors riscam să sufar pe Matei. Să-i destăinuesc? Dar ce? Pentru prima oară găsisem că nu am nici un secret. Din

moment ce nu l'asi fi putut destăinui...

După Bavaria Peșului, regăsisem vechea Sinaie. Poteca albă șerpuia. Inima mea sărea din brad în brad, ca o vervețică, până la Stână. Fetele în pullover sbureau către parc. Kachetele le serveau de elitre. Înaintea mea zării pe norvegiană. Fu ca o sonerie electrică punând în picioare o casă intragă. Seara, la Matei, Varvara Lecapen, salonul roz... încă nu eram convins dacă fuseseră o realitate. Încercam să le pipăi. Cu cât mă apropiam mai mult de „ea” cu atât deveneau realitate... Se întorsesse brusc. „Eram sigură că ești dumneata”. „Simțeam că trebuie să mă întorc. De cinci minute, poteca îmi părea mai obositoare. O forță mă întuia...”. Ne întoarserăm. Constatasem cu surprindere că pădurea nu mă mai atrage. O dusei la mănăstire. Pătratul curței orbea. Un „patio” spaniol. Ea se făcuse palidă. Când intrasem sub boltă instalată tremurase puțin. Dincolo ne aștepta Paradisul sau Infernul? Deocamdată ca orice femeie, vrusese apă din fântâna „Juventii”. Cu o astfel de băutoare nici un elixir nu și-ar fi pierdut renumele. Picturile murale ale paraclisului îi plăcură. Se înviorase. Învățase familiaritatea sufletului. Moartea îi devenise prietenă. Privii ceasul; 12 fix. Ora când minunile se mai împlinesc... Cu frică, intrai după ea în mănăstire. Umbra era răcoroasă. Ghirlandele de struguri se cățără pe corpurile noastre. Heruvimii împânjneau pronosul. Toți diavolii se prinseseră în mreje. De sus din cupolă, ingerii își trimeteau capetele înaripate ca să ne vadă mai bine. Cărțile serioase ne deschideau brațele prea miruite. Norvegiana îngenuche.

Eram stingherit. Dar o forță de neînțeles îmi înmua genunchii. Ea mă luă de mână fără a mă privi. O rază de soare străpunsese umbra tocmai din fundul altarului. Venise până de-asupra noastră... Când ne ridicarăm, întorcându-ne, furăm sguđuți de același gând.

În fața noastră, Lecapenii ne surâdeau șterși de vreme. Bătrânul ținea mănăstirea pe brațe ca pe un copil iubit. Copiii se înșirau cuminti și cucernici. Scoaserăm un strigăt. La mine era mai mult durerea unei răni vechi. Jupânița Varvara ne surâdea trist din locu-i strămt între atâția frați. Părul

său blond ilumina întreaga frescă. tunci observai că raza de soare din tar venea să-i mângâie coștele. Mă nile albe și subțiri țineau o carte rugăciune. Dar privirea mergea departe mai departe... Avea luciri ver luciri aurii ca apa unui fiord...

A doua zi ploaia revenise. Mă suțeam rău. Mă dusei s'o văd. Din tracție, apucasem drumul mănăstirii. „Fa” mă aștepta. Avea puțină febră.

În sfârșit, scăpam. Expresul fu diavolește. Pe măsură ce valea Temesului cobora, gândurile îmi deveneau leneși. Varvara... Varvara... (Ce nesferit e șgomotul vagoanelor. S'ar zice

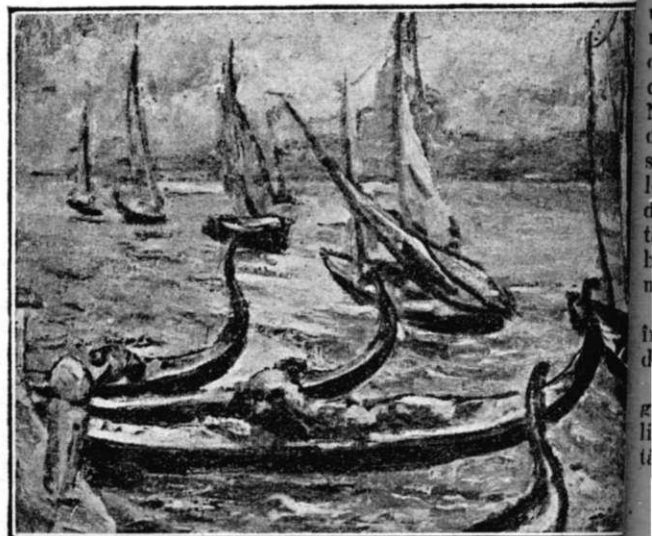
Era cald chiar în „Bisera Neagră”. Deschisei scrisoarea cu nervozitate. Poi, îndelung, o ținui în față fără a citi. Mi-era frică. Știam că e dela Șer Varvara Lecapen, căruia îi spuseseam tot...

Scump prieten,

„Sa întâmplat aci un lucru destul trist. Tânăra norvegiană a murit ac 2 zile. Nu te-am prevenit pentru că fel i-a fost voința... Vrusese să cucoa locul unde se spune că ar fi îngropat jupânița Varvara. Mă oferisem s'o duc împreună cu W. M. Vremea cam îndolnică. Totuși, am plecat drum, 10 minute după stăna regală început furtuna. Dar „ea” n'a vrut sculțe. Cu toate sfaturile noastre, silii să continuăm. Am ajuns sus de de umezi. Mormântul nu l-am găsi deoarece n'are cruce acum. În privința movilelor „Poiana lui Păcălă” după cum ști, e un adevărat cimitir. Ne-am refugiat la Peștera Sigrîd (acesta-i o numele) avea temperatura Părea foarte slăbită. Aiura chemăte pe dumneata... În timpul nopții avut o criză. Inima a încetat să bată... Era atât de frumoasă... și na atât cu Varvara... Ciudad. Ne team încătușati de mister... În după cum îi fusese dorința, am pat'o la Peșteră... A lăsat un inel... Mi-a spus că e pentru dumneata... piatră fără mare valoare are înăvătă pe ea, lucru inexplicabil, se Lecapenilor, înconjurată de crini întea crizei, m'a rugat să-i pun la telefon Tristan și Ysolda. A plâns apoi a spart placa... Nu mai pot scriu, iartă-mă... toată această plăre m'a tulburat atât...

TR. CORNESCU; MINERI DELA LUPENI

TR. CORNESCU; BALIC

VIAȚA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Vergiu Dan și Romulus Diaconu

7)

În răstimpuri, s'auzea de afară trece-
rea căruțelor din cari se ridicau gemete
și sbierete laolaltă. În ușa cărciumei cu
doamnele de lemn trase, răsunau bătăi
și țite de aceleași întrebări furioase:
— Jupâne, ți-ai ascuns ciumații, hai?
Ori ni-i dai, ori ți-i ardem cu casă, cu
tot!

Unghiurliu deschidea fereastra și prin-
tr-o spărtură a oblonului arăta cioclilor
o lamă lungă și lucioasă care liniștea în-
dată pe cei de-afară.

— Avem zece cutițe scurse azi dela
boală și pe de-asupra două topoare. Ve-
deți-vă de treabă, câini râioși, ce sân-
teți.

Fereastra era închisă îndată și cei
dinăuntru așteptau urmarea.

O clipă se mai auzeau injurături, pe
urmă carele ciumaților porneau ducând
mai departe geamătul lor fioros și stri-
gătele bețivanilor.

XVI

Anton Pann străbătea străzile, neoboi-
t, căutând să risipească desnădejdea
stărnită de grozăvia molimei asiatice.
Intra fără teamă prin curțile din Șerban-
Vodă, schimbând două-trei cuvinte cu
oameni sugrumați de panică.

Marile nenorociri sunt întotdeauna
preluciri de mari învățăminte. Pe vre-
me de războiu sau molimă, omul nu mai
poate păstra nimic ascuns din adânci-
nea lui necurată și slabă. Când zilele
sunt fără poticnire, obrazul știe să se
arate și altfel de cum este. Dar la în-
tâlniri sdruncin, omul strâns de spaimă, se
preste în goliciunea lui săracă. În anul
negru al ciumei, oamenii se dovediră
pregătiți pentru orice nelegiuire. Preoții
scuși în chilile bisericilor, se îndă-
rățeau să nu mai iasă, la orice che-
mare. Din lagărul de ciumați strânși
în moarte fără îngrijirea bisericii,
nici la curțile boerești unde molima se
oprea la câte-o fată, preoții nu vroiau
să vină pentru spovedanie. Zadarnic a-
lergau slujitorii să cheme prootul, za-
darnic. Nepătrunși de însemnătatea sfân-
tă a morții, preoții aceștia gândeau că
binecuvântarea lor numai la botez și
la nuntă e binevenită.

Anton Pann, urmărit se vede de-un
nger al imunității, împărtășea bolnavii
în boerime, ce trebuiau să moară.

Bucureștii în ghiarele ciumei, sunt zu-
răviți de el, la 1820, cu o vedere mai
impede ca aceea a literaților de mai
brziu:

„Frate Matache!

No știu cum ați petrecut dumneavoa-
stră, cu ciuma, la Buzău. Oricum, asta

atârnă de mulțimea păcătoșilor din e-
piscopia voastră, pentrucă pretutindeni
ciuma a fost mai năpraznică unde păcate-
le erau mai fără iertare.

Eu nu mă îndoesc, frate Matache, că
molima a fost trimisă numai ca pedeap-
să, dar cecece mă mtră și chiar mă doare
e că asemenea pedeapsă nu s'a abă-
tut și asupra bețivanilor. Ciuma a fost
oarbă. Ici se lipca de pielea de porc a
vre-unui ciocoiu stricător, dincolo de
pielea fără vină a vre-unei fete. Așa e:
Dumnezeu, două scări are, să suc și să
coboare. Vorba e numai vorbă, că rugă-
ciunea omului beat Dumnezeu nu o pri-
mește. Cu ciuma asta m'am luminat:
bețivii aveau întâetate și molima ocolea
cărciumele, dar se îndesa în fete. N'au
rămas decât bețivancele (dela două o-
cale în sus) cari după ce-a trecut urgia,
s'au pus pe nuntit și pe iubit. Iacă ce
nu pricep.

Intr'una din zile mă cheamă afară un
argat, gata să plângă.

— Hai de grabă, dascăle Anton, că
stăpânul meu, Romniceanu, trage să
moară. La popa Niculae am fost dar nici
nu vrea să audă, de frica bolștii...

M'am dus, frate Matache. De unde să
știe stăpânirea din cer, ce socoteli sunt
între noi? Romniceanul zăcea lungit și
atât ardea carnea pe el din pricina bu-
belor, că dogorea și duhnea dela ușă.

Mai sufla câte-un cuvânt, dar fără po-
triveală și părea a sta de vorbă cu o gră-
madă de lume, deși numai eu și argatul
eram alături. Când se întoarse la mine,
văzui bine că-i ieșise jărâna în obraz. In-
cepu să-și aleagă vorbele pentru spo-
vedanie, privind la cineva care nu se
vedea pe-acolo:

— „Dă-mi sfânta grijanie, că mă pră-
pădesc. Nascund că am stricat case fă-
ră număr, c'am prădat visteria după pu-
teri, c'am jurat strâmb, când trebuia, și
c'am mințit într'una. Am făcut și bine,
am dat la biserică, am dat la calicii
strânși la pod, m'am rugat când aveam
vreme destulă. Imi plâng de milă că mor
de-așa spurcată boală, când eu gândeam
să mi dau sufletul prin războaie...”

Îi dădui sfânta împărtășanie, și pe
deasupra, o vorbă de împăcare:

— Iasă, boer Romniceane, n'avea gri-
jă, cât privește moartea de care mori.
Până să treci vămile văzduhului, se sbi-
cesc bubele tale și poți spune oricui în
cer, că te-ai slins prin războaie, după
cum ți-e voia”.

Fără să văd că Romniceanu întretimp
răposase, urmam să-i dau sfaturi pentru
călătoria lungă:

Bagă seamă, boer Romnicearu, în-
naintea judecării, nici o băguială nu e
îngăduită. Cum șovăi, cum te prinde
cu minciuna. Și nici Caragea nu-i a-

proape să te ierte, cum te-a mai iertat”.

Argatul îi închise ploapele.

Am plecat de-acolo, frate Matache,
simțind în mine o apăsare grea. Iată —
mi-am zis — cum Dumnezeu pedepsește
pe Romniceanu ce mi-a luat ibovnica!
Abia după un ceas mi-am dat seama că
bucuria mea era urâtă și necreștinească
înaintea morții unui păcătos de frate
chemat în cer. M'am spovedit fără întâr-
ziere și m'am rugat apoi pentru iertare.

Intr'altă zi m'am dus la căpătâiul unei
fete atinsă de molimă. Toată familia aște-
pta pe la uși să se sfârșească chinul
fetei și numai un argat tânăr cuteza să
vegheze în odaia ei. Ingerul morții de-
obicei nu întârzie niciodată, când cu-
noaște bine strada și casa unde e bolna-
vă o fată. Se vede însă că ostenit inge-
rul rătăcise cine știe pe unde și fata în-
trată în fierbințeala dinaintea sfârșitu-
lui se alintă singură, cu gingășie, che-
mându-se pe nume, cum ar chema pe
cineva străin:

— „Mărie, Mărioară...”

Foarte puțin greșise fata asta, pen-
trucă Dumnezeu nici vreme nu-i dăduse să
se atingă de greșeli mai mari! S'a spo-
vedit, mărturisind o seamă de nimicuri
ce nici n'aveau nevoie de iertare. Intr'o
zi a furat două mere, într'alta s'a lăsat
sărutată pe ochi, iar aproape în fiecare
zi, la școală, când dascălul privea prin
fereastră afară, fata se strâmba, îi mai-
mușărea mersul, sau îi da cu tifla. Iată,
frate Matache, pricina ușoare pentru care
judecata cea mare nu se ostenește,
și numai ingerii între ei pot face jude-
cata, în joaca lor îngerească.

Și cum așteptam să se îndoae flacăra
luminării și să fumege, vestind că moar-
tea se apropie, auzim, Matache frate, o
cântare sub fereastră:

„Că azi Prea Curata
Binecuvântata
Fecioara Maria
Naște pe Mesia”...

Fata a deschis ochii în sărăcia din ca-
să, unde nu se afla nici un colac și nici
o nucă. Dulăul curții începuse a lătra
gros. Inceț, băieții se retrăgeau spre poar-
tă. Clopotelul din steaua lor pîia ca un
pui flămând. Am eșit să plătesc cântarea.

Pe când vorbeam stelarilor văd ferea-
stra întunecându-se.

Se atinsese lumânarea și pe întuneric
fata fusese răpită, ca pentru nuntă. Am
rămas la priveghiu.

Romniceanu ca și fata, avură încă par-
te de moarte cuviincioasă, în patul lor,
nu ca bieții ciumați luați în lagărul din
Dudești.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

DOMNUL ZARIFOPOL SI GENERATIA ACTUALA

Poate că scriitorul acestor rânduri este cel dintâiu care după războiu, a semnalat fără echivoc calitatea superioară a scrisului d-lui Paul Zarifopol. Avem motive să presupunem deci că oricât de greu ne-am înțelege cu ceilalți confrăți ai noștri, nu vor fi între noi și d-sa nici odată divergențe prea mari. Și totuși..

Când analizând scrisul lui Maupassant, d. Paul Zarifopol îi trata frazele cu toți acizii logice, oferind celor care puteau să vadă precipitalul sărăcăcios al unor poncife, nici un moment nu ne-am gândit că d-sa duce acest războiu în numele acelei faimoase „scritură artistică” deși cita pe frații Goncourt într'un pasaj de altfel perfect acceptabil. Deci când astăzi d. Paul Zarifopol tăgăduiește că ar avea preferințe pentru acest soi de exercițiu literar, am fi aproape obligați să-l credem. Mai târziu articolul despre Renan, ne-a confirmat toată oroarea pe care acest fin intelectual o are de frazeologia frumoasă și patetică. E cu atât mai firese deci să-l credem că se apără că ar fi prietenul scrisului „caligrafic”.

Au urmat apoi o serie întreagă de articole corosive și teoretice în același timp, arătându-ne în autorul celui „Registru al ideilor gingașe” un spirit lucid nemulțumit de orăduiala socială și mai ales de cea sufletească a contemporanilor lui. E de prisos să mai arătăm aici cât eram de aceri. Când nu știam cum să denunțăm mai cu indignare misticismul mecanic de repetiție al câtorva poeți români de după războiu, cum era să nu prețuim cum se cuvine ajutorul pe care d. Zarifopol ni-l da pledând pentru luciditate, chiar când cauza ei părea pierdută prin năvălirea sfîștelor din India și a poezilor europeni perimați acum? Încă odată deci n'am avea aici un motiv să precizăm deosebiri între modul nostru de a înțelege și judecata d-lui Paul Zarifopol.

Deci un acord perfect, un ideal acord de opoziție cum s'ar spune. Căci aici se pot statornici deosebiri la începuturile de reproș pe care ca să reluăm expresia excesiv liberă a colegului Sergiu Dan „cea mai nouă emisie de scriitori români” le înfățișează rând pe rând criticului nostru.

Critic e un mod care trebuie precizat. Căci sunt critici care au o atitudine teoretică și exercită o critică în principiu, lăsând ca ecuația să se rezolveze prin factorul timp, cum e și o alta critică activă, care înțelege să influențeze scrisul contemporan ca un grădinar soarta arbuștilor din pepinieră.

Din acest punct de vedere se poate spune că activitatea d-sale a fost nulă. A făcut scrisului românesc minunate teorii și jocuri de spirit, cu o totală indiferență pentru stările actuale, ca unul care știind un singur cântec funebru din întâmplare, iar căuta deopotrivă și la înmormântare și la nuntă. Domnul Paul Zarifopol a făcut raționalism într'o vre-

me când foiau în literatură bălăriile mistice, cu o grijă subtilă de a nu jigni pe nimeni, cu o sensibilitate adică, din cale afară de gingașe. Cum s'ar spune, d-sa a făcut un fel de umitoare exerciții de scriură intelectuală, în camera d-sale, uitând cu virtuozitatea în mânărea sa-biei este numai unul, secundar, din modurile războiului, esențial fiind să lovești bine, nu să lovești gingaș.

Și iată cum d. Paul Zarifopol, inteligență subtilă, s'a încercat într'un război cu d. Ralea de unde învingător, fără să știe în ce să învingă anume, s'a ales cu ponosul de reprezentant al „estetismului” adică al „caligraficului” în artă. Și se apără acum împotriva noastră de ceace admite împotriva Vieții românești. Situație într'adevăr complicată.

Și nici n'ar putea face altfel. Echivocul acestei situații vine din două surse. Întâiu că d. Paul Zarifopol nu poate opune, d-lui.. Ralea vai de cât principiul estetic. Evident că un raționalism steril nu te poate duce în arta de cât la virtuozitate cum a dus totdeauna, chiar în evul mediu. Căci trebuie să dăm odată definiția: arta pentru artă înseamnă virtuozitate fără scop, iar dacă virtuozitatea nu e arta fără scop atunci nu e nimic.

Năruind falsele temeuri de artă ale unei generații mediocre, care trivaliza pe Dumnezeu materializându-l cronolito-graficește, care făcea misticism pentru că îi venea mai ușor decât să gândească și nutrea din cinci imagini și două strofe repetate, cinci mii de cetitori, d. Paul Zarifopol avea dreptate și se simțea la largul său. Mai încercat s'a simțit când a trebuit să mărturisească și ce are de gând să pule în loc. Asta nu e arta, astalaltă iar nu e arta, nici asta nu e arta, mai cu seamă asta e artă. Bine, minunat. Dar atunci „care” e arta? D. Paul Zarifopol n'a spus-o nici odată și nici nu o va spune. Și e necesar să precizăm că nu-i cerem o definiție a artei. Nici prin gând nu ne trece să-i cerem imposibilul. Ci l-am ruga numai să precizeze câteva pagini din scrisul cunoscut pe care le preferă și de ce le preferă. Suntem cu atât mai îndreptățiți să-i cerem aceasta cu cât d. Paul Zarifopol a făcut cândva imprudenta să arate ce preferă, și dacă nu ne înșelăm s'a arătat entuziasmat de proza d-lui Adrian Măniu pur și simplu.

Nu credem că autorul abilului „Registru al ideilor gingașe” ne-ar putea răspunde că și atitudinea simplă negativă își are valoarea ei. Criticismul sceptic a fost întotdeauna cea mai ușor de susținut dintre atitudini, și cea mai facilă dintre maniere. E o simplă problemă de virtuositate stilistică. Zenon vedea cu ușurință că Achile nu poate prinde o broască festoasă și o săgeată stă pe loc. Cea dintâi dintre atitudinile omului semidoct este neîncrederea. Și cel dintâiu succes pe care îl obține un adolescent e să fie spiritual, adică mediocre.

Criticismul sceptic nu e o concepție ci o simplă atitudine cum negru nu e culoare, ci o lipsă de culoare. Dar Anatole France e cu o atât de sinceră plictiseală părăsit de generația care făcând războiul — cea mai mare, cea mai bogată sufletește din câte a avut Franța — asta e și din cauza puerilității lui critice, și a scepticismului lui amabil, amabilitate, un spirit au valoarea numai câtă vreme presupun un interior adânc și un caracter loial, căci sunt prețuimii în calitatea lor de consecvență față de ce, lui Anatole France, care „Jardin d'Epicure” dovedește cu o claritate amabilă, că nu se poate crea decât în suferință ca să susțiu de puț șazeci de pagini mai sus tot atât de greabil, că nu se poate creca decât în bucurie, generația franceză de după războiu a preferat pasiunea intensă a M. Barrès.

Cine a frecventat puțin filozofia și că se poate dovedi cu ușurință orice, evul mediu, elevii seminarelor erau ofițeri numiți să pledeze o teză sau în asistența mulțimei, amuzată de matematică. Astăzi sportul se mai practică mai în contul celor care nu au celtit odată o carte de istorie a filozofiei, cum în afară de școlile criticiste istoria filozofiei nu alina absolut nici odată nici de „filozofia” lui Voltaire, nici a lui Paul Louis Courier, nici de a lui Anatole France, pe care i-a socotit unele diletanți amabili, bună pentru titorii care vor mai mult să se amuză decât să priceapă.

De altfel de două sute de ani încoace toți scepticii seamănă între ei, de par ar fi unul singur văzut în oglinzile radele ale tiparului.

CAMIL PETRESCU

P. S. — D. Paul Zarifopol e de părere că preferințele celor de la „Cetatea literară” pentru Stendhal și Balzac, sunt torită modei care băntue de vreo 20 ani încoace în Franța. Ni se pare perfluu să amintim că nu am așteptat de loc ca scriitorii tineri francezi să descopere azi pe Stendhal. Dacă n'ar fi decât faptul că subiectul „Sufletelor” e luat din „Le Rouge et le Noir” ani de zile înainte ca acest scriitor să fi devenit model pentru moda literară și poate că ar fi suficient. De altfel, sul general de „scris caligrafic” e lăsat de cel ce serie aceste rânduri, intenție critică și peiorativă de epocă zece ani de zile. Dacă nu s'au născut prea mult e că tinerii noștri scriitori făceau sau un misticism care avea nevoie să priceapă nimic; sau ceau numai scris caligrafic și să se oglindească în care să se vadă.

STEJAR IONESCU :

«Domnul de la Murano»

D. Stejar Ionescu e, în volumul d-sale, un autor „entiche“ de romantism. Ii plac depărtările, numele sonore, aparițiile și trecerile mai mult sau mai puțin misterioase, prin viață, atitudinea culcată pe canavaa inexplicabilului, raporturile înecorate de fantezie dintre personagiile d-sale, și, în general, descrierea larg colorată. Probabil că acesta e și temperamentul d-sale, înăscut. Nu e mai puțin adevărat însă că nu totdeauna atitudinea romantică poate fi soluția cea mai sigură a unei pagini începute cu hotărârea de a e termina cu izbândă. Romantismul este pentru de-apururi o nobilă ținută literară: a fost însă atât de îndelungată vreme, și începând cu chiar maestrul lui, și o experiență, încât, astăzi cel puțin, a trebuit să-și anexeze, ca pe un corolar, și ideea critică a experienței reale. Avântul, dorul de lumină, nevoia imaginilor tari, desfășurate în vânt ca un zbor de păsări uriașe, de lumină, toate privite ca scop unic al artei, au rămas de prea multe ori simple halucinații colorate pentru a nu mai tenta curiozitatea cititorului decât în măsura în care dovedese un conținut de experiență personală echivalentă cu toată tractoria sau întinderea lor.

D. Stejar Ionescu, firește, nu e încă omul experienței acesteia. D-sa face, în parte din categoria scriitorilor pentru care cuvântul e încă un miraj de sine în sine, pentru care fraza porcede din nevoia de a monta frumos un cuvânt, și, așa mai departe, periodul, pagina, bucată întregă, es. una dintr-alta, ca niște tuburi concentrice, din entuziasmul stărnit de cuvânt, și din sarpanta naivă a unei atitudini eroice. Literatura în care se încadrează astfel până la deplină egalitate e aceea a d-lui Ionel Teodoreanu și a „Medelenilor“ d-sale. De altfel lucrul e explicabil. Lipsa de experiență și de cunoaștere a vieții poate ușor să ducă la forme literare identice. Și în această privință gustul imaginii e o primă caracteristică. Imaginile nu se reazimă, în sine, decât pe experiență gramaticală și de cuvânt. D. Ionel Teodoreanu a ajuns la adevărata virtuozitate în această privință. D. Stejar Ionescu nu se lasă cu nimic mai prejos, în meșteșugul de a o prelungi până la episod a-

„stratificați și contemplam peisagiul geologic al uitărei“ (pag. 69).

Sau :

„Acul care bătea secunde se învârtea pe roate cu șaizeci de spițe și arunca clipele ca mingi sburdaluice, ca stropi minusculi într-o melodie dulce și năivă, „Căci limbul era lănăr, vesel, nepăsător. Era un isvor mic și limpede. Suzurul lui îmi legăna sufletul, îmi fura câte o floare, „In, o ducea departe, până nu mai însemna decât o petală de umbră, un atom „albastru, nimic...“

Dispoziția aceasta sufletească, firește, oferă prețioase resurse de salturi în vid. D. Stejar Ionescu își poate, astfel ușor îngădui luxul ca, într-o singură frază să „renunțe definitiv la viețile semizeilor“, dar incidentul și, cum am spus mai sus, cu o singură frază numai, pe medicul cuvânt că „adevărata viață, oricât de mare „ar fi omul, este alcătuită dintr-o seamă „de lucruri mici, legate între dânsule ca „ințele șarpelei“. (pag. 95).

E unul din neenumăratele truisme pe care hazardul cuvântului adăpostit în vârful penitei le poate aduce din abundență. Contrariul e tot atât de adevărat și nici una din totalul afirmațiilor de asemenea natură nu cere altă străduință cerebrală decât aceea a unei gramaticale așezări în frază. Experiența ar trebui să intervină însă cu controlul ei în raporturile posibile cu ansamblul din care face parte, și să-l stabilească, din acest punct de vedere, adevărul pe care îl reprezintă. Acest lucru ar fi putut spune d-lui Stejar Ionescu că, de pildă, prima sa bucată, „Domnul de la Murano“ începe cu câteva pagini de amănunte dăunătoare, că se continuă cu lucruri mult prea în afară de ritmul strict al personajilor și că, deci, se putea scoate, din cele treizeci de pagini, cel puțin cu folos vreo cincisprezece. Și tot așa, apoi, în „Zăna Fumului“ unde subiectul se desfășură, cu numeroase lungimi, în vreo patruzeci de pagini, începe după exact douăsprezece pagini și jumătate de zădărnice introducere.

Autorul însă are, pe lângă defectele de prinse din moda lansată la noi, pentru uzul învățământului secundar inferior, de d. Ionel Teodoreanu, calități de sine stătătoare. Bucata „Cătușa“, de pildă, constituie o interesantă pagină de observație cu însușiri de sintetică redare a sufletului omenească. Părțile sunt bine echilibrate între ele, personajele nu se copleșesc unul pe altul, ci se întregesc în de ele, iar acțiunea e onorabil ținută în cadrul faptului sufletesc și caracteristic. Lipssește însă valoarea de artă a cuvântului păstrat prea mult în cadrul lui de dicționar. Faptul acesta, de altfel, se observă cam pretutindeni și, la noi cel puțin, e strâns legat de genul literar al cultivatorului de imagini.

Calități efective, apoi, mai găsim, de imaginație și de imbold spre mister, și în „Zăna Fumului“.

D. Stejar Ionescu are, însă, posibilitatea de a se întoarce, dela felul literar al d-lui Ionel Teodoreanu, cu care s'a trezit înrudit prin greșelile inerente lipsei de maturitate, și la o literatură bună. Pentru aceasta e de ajuns să renunțe la mode și la modele și să se mulțumească să-și asculte cu sinceritate cântecul inimei sale; restul vine singur dela viață și de la muncă. Și vine singur, firește, întru cât d. Stejar Ionescu a dovedit că are născută receptivitatea incertă și viguros necesară a artistului.

N. DAVIDESCU

note

Cu acest număr se încheie întâia serie din cece am dorit să înfățișem sub titlul „Galeria sufletului românesc“. Cititorii noștri au luat cunoștința, număr de număr, de opera și personalitatea celor mai de seamă valori culturale ale noastre de azi. Date complete și inedite, odată cu elementele suficiente pentru alcătuirea unei imagini, au fost oferite așa cum încă nu s'a făcut la noi.

Succesul acestei rubrici, și interesul cu care publicul a primit aceste imagini complete ne îndeamnă ca pe viitor să înfățișem și figuri din trecutul nostru cultural pentru ca, în modul acesta, cititorii „Universului Literar“ să aibă în colecția revistei, un adevărat îndreptar pentru cercetarea vieții noastre spirituale.

Primate la redacție :

Contemporanul an. VII, nr. 77 reapare cu aceeași ținută, conținând proză, versuri și studii de artă semnate de I. Vinca, M. Iancu, Emil Malespine Jacques G. Costin, Ing. M. Konteschwedder, Milița Petrescu, H. A. Tudor-Min, Th. Solacolu, etc., reproduceri din inteligenta operă a d-rei Lucia Demetriade-Bălăcescu, precum și din Marcel Iancu, Milița Petrescu și pictorii Daniel.

Poliția modernă an. III, nr. 1 revistă lunară de specialitate, literatură și știință.

Revista satelor „Cele trei Crișuri“ an. VI nr. 4, cinstită foaie de propagandă culturală și populară.

Nădejdea, organ săptămânal al Partidului Român din Regatul S. H. S.

Marin Dragnea : Dela Gange'n Nazaret, versuri.

pe :
„In descoperit povestea aceasta pe când eram o călătorie în saltarele mesei mele de lucru. Străbăteam printre vrafuri de răzlete, învâtați la bul, chitante, cărți vizită. Drumul ajunsese, apoi anevoios, naturile indesale se desfăceau greoi, în bășcuri mari de plicuri vinete, ca ardezia, în lășii galbene, vârgate cu șiruri de cumințe negre. Pătrunsesem printre anii

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL REGINA MARIA

CHASSEURUL DE LA MAXIM

Comedie în 3 acte de Yves Mirande

Comedia aceasta, — alcasă desigur de d. Maximilian, pentru rolul care i-a plăcut și pe care l-a jucat cu toate mijloacele d-sale de comedian talentat, — are fără îndoială succes. Place publicului. Unui public dornic să se distreze la teatru, dornic să rădă de farse, de încurcături, de expresii echivoce și de multe cuvinte, de pe cari abia s'a ridicat perdeaua.

În primul act, se desfășoară un local de petrecere de noapte, cu dudui vesele, cu d-ni cheflii, cu camere separate, cu „Chasseur” abil și profitor, etc., etc.

Și-apoi, surprize, întâlniri, glume îndrăznețe, forțate, situații comice și veselie.

În roluri principale au apărut d-nii V. Maximilian și Puiu Iancovescu și d-ra Leny Caller.

D-nii Maximilian și Iancovescu au jucat cu verva lor generoasă, cu mereu sporitele lor mijloace de a da rolurilor un pitoresc propriu.

D-ra Leny Caller a mers mână în mână cu experimentații săi parteneri.

Am constatat un vădit progres în siguranța stăpânirii rolului, la d-ra Mihălcescu.

Am plecat de la teatru, cu întrebarea: piesa a plăcut publicului, — de când se joacă piesa aceasta, sala e mereu plină, — dar e piesa aceasta în cadrul artei dramatice cu care și-a făcut și menținut reputația Teatrul „Regina Maria”?

B. CECROPIDE

TEATRUL NAȚIONAL

DOCHIA

Dramă în 3 acte în versuri de D-nul Em. Antonescu

D-nul Em. Antonescu, un distins jurist, apreciat și în lumea literelor, inspirat de frumoasa și populara legendă a „Dochiei”, fiica regelui Decebal al Dacilor, a scris o dramă în 3 acte, în versuri, a cărui premieră a avut loc, acum câteva seri la Teatrul Național.

În ce privește critica, părerile au fost împărțite în două tabere; pro și contra, cu toate că piesa a plăcut.

Într-adevăr, d-nul Em. Antonescu zugrăvește minunat în cele 3 acte ale dramei sale, atmosfera acelor vremuri brodând o idilă între împăratul Traian al Romanilor și Dochia, fiica regelui Decebal al Dacilor.

Din lipsă de spațiu nu voi vorbi despre subiect, fiind și în deobște cunoscut; voi accentua numai că piesa, pe lângă defectul unor lungimi, cum ar fi actul 2 care ține 40 de minute, și unele monologe (al

Dochiei act. II, penultima scenă), are mari calități de stil, de versificație și de dramatism; (fi al act. II și III).

Prin frumusețea și sonoritatea versurilor, prin dialogul viu și prin justa caracterizare a personajilor, drama d-nu Em. Antonescu a plăcut și va face serie.

Interpretarea, deși în majoritate încredințată tineretului primei noastre scene a fost la înălțime.

În Dochia, rolul titular, d-ra Sorana Topa s'a întrecut pe sine. Are o mare creație, care contează în cariera D-sale. E un talent real.

D-nul Ciprian, a schițat cerebral rolul amoralului împărat Domițian.

În Ulpiu Traian, d-nul N. Bălățeanu a fost cald, impresionant, sobru, degajat.

Bine d-na E. Ciucureșcu în împărăteasa Domiția. În vădit contrast d-na M. Coțescu, însoțitoarea D-sale.

Padă, stearsă, insuficientă, d-ra Frențuță în rolul său.

D-nul Sirețeanu, în Bicilis, e numai ochi barbă, temperament și organ de tumbur metalic. A jucat frumos.

D-ra El. Parizianu în Martia, caldă și impresionantă.

Din restul interpretărilor menționez pe d-nii: A. Barbelian, H. Polizu, C. Orențiu, Fintesteianu și Corstantinescu.

Ansamblul bun. Decoruri frumoase mai ales cel din actul III.

Figurația numeroasă, se distra (în act. II), ținând să pară cea din „Scrisoarea pierdută”.

G. SCRIOȘTEANU

in strănătate

RADIGUET, POETUL VARSTEI SALE

S'a întors Radiguet la cerul de unde plecase, după ce lăsase pe pământ urmele-i de azur. Se grăbea spre moarte voind experiența. Consumat de propria-i ardere interioară, trăind murea sau se regăsea printre îngeri.

Poetul de șaptesprezece ani împletea în cununi grația vârstei sale. Inteligența lui glumea și căuta sprâten și continuu să ne distreze, pentru ea să nu zăriră într'un moment de repauz trăsăturile strengărești, formând la loc masca bătrâneții precoce și a morții. Pervers și acid joc de inteligență aparținând unei vârste ingrate, cu mister, care ascunde și un temelios, justificat libertinaj: nașterea Venus-ei.

Omăgînd această scumpă vârstă de vis și magie, Radiguet uită că pentru dragostea ei e făjarnic: în prefața poemelor sale (Les Jours et feu, admirabil titlu) explică obscuritatea lor ca provenind numai dintr'un amestec de pudoare și cașoterie proprii vârstei la care au fost scrise. Neagă influența oricărei estetici literare și nu recunoaște ca maiștri pe niciunul dintre marii lui contemporani, ci poeți din alte secole. Uită că alții înaintea lui au descoperit acest secret al pudoarei și al misterului poetic: hermetismul, și uită în special pe Mallarmé.

În tot cazul, acel admirabil cuvânt: pudoare a obrazilor în flăcări, precum și afirmația pe care o face că pentru a ajunge la sufletul lucrurilor nu trebuie să le despoii de tot ce le înconjoară pentru a le lipsi de mister, chiar dacă nu sunt extrase din vre-o estetică nouă, pot justifica o estetică. Ascunzând misterul morții și al logodirii cu viața spirituală (poezia), hermetismul întrebunțat lucid ca o pedală după voia și trebuințele poetului, poate fi o lecție de la acest copil acelorora care murdăresc poezia cu fraze cotidiene de conversație, cu confesiuni pe față, sub cuvânt că ea trebuie să fie pe înțelesul tuturor.

Obscuritatea lui Radiguet e un smalt poleit și dur, exterior. Ea ascunde un conținut substanțial de frământare și adevăr sufletesc al acestei lupte cu experiența și moartea. E o scoică poleită în care auzi șgomotul mării — spunea Cocteau. Și astfel poezia lui e o materializare spre suprafața a propriului ei conținut imaterial. E un fluid lanț de metafore, flori și glume.

Blocul viu și amar al vieții adevărate, care rezidă acolo, cu greu se disimulează printre ghirlande de imagini fragede ca vârsta obrazilor în flăcări, miunat vesmânt de cerești broderii pentru un copil care își ascunde lacrimile unor alte dureri și a unor ochi care

priveau dincolo și erau absorbiți de un mister care nu e al tuturor de lângă ei.

Deaceia cu tot genul lui inventiv și strengării grațioase, cu toate sclipirile inteligenței sale, și fiind pe degete de copil un imponderabil miraculos, i s'a imputat lui Radiguet lipsa de tinerețe la șaptesprezece ani. Așa era: cu surâs amar și neîncredere în lucruri. Sceptic dar inventiv cu gravitate de ștrengărie grațioase, inteligent, nimit și bolnav de apariția și creșterea în el a atâtor nuni, urmărind cu seriozitate perverși salturile inteligenței sale având totdeauna o durere dar încercând să zămbescă chiar amar, răsând printre lacrimi școlar gata totdeauna de farse dar văd în loc de suflet o floare otrăvită.

Era desigur poet al vârstei sale de depășindu-și vârsta, și fiindcă tocmai lăsa urmele cerului pe hârtia lăptosă a temelor și a pedepselor, precocitatea și rătăndu-i ceiaze alții nu văd, și fiindcă poezia lui deși scrisă la vârsta înecărilor, e printr'o minune, de care trebuia să moară, matură și definitivă, lături de a marilor poeți care fără de luări, cristalizând esențe, sunt în căutarea absolutului. Căci imaginea lui e polciește până găsește adevărata și zura formă care poate să exprime gândul metaforic.

EMIL GULIAN

p l a s t i c a

SALONUL OFICIAL

AUREL CIUPE: DOUĂ FIGURI

Anul acesta juriul salonului a fost mult îngăduitor în alegere, primind destule lucrări care nu au alt rost decât de a umple golurile rămase a celor două așa de spațioase încăperi dela șosea.

Datorită hotărârii câtorva artiști de valoare, supărați din anumite pricini (ințeleiate sau nu — nu judecăm), de a nu mai expune, boicotând salonul, vom vedea primite puțin câte puțin și astfel servind să acopere cu produsele ei locul liber între tablourile centrale, sumedenia aceia suspinătoare de atâta nume la porțile severe până mai ieri. Ar trebui revenit la limita de cinci lucrări, câte puține prezenta înaintea un expozant și nu se va mai recurge atunci la „respinși” pentru că pofții să nu rămâne prea săraci. Salonul oficial nu moare — are cine să-l susțină din cei rămași credincioși.

Nu orice încurajare își are aici locul. Una e talentul ori prevestirea lui și alta e vagă dispoziție care nu spune nimic. Ne vom face datoria de cronica obiectiv dar nu din vina noastră vom cita doar în cea mai mare parte.

Aurel Paul „Fresce de chevalet” mai puțin interesante ca cele de anul trecut.

Agapiescu Victor. În catalog e trecut „Flori”.

Anestiu V. I. rămâne neobservat ca alăpta alții.

Antonova Tatiana. Calități de culoare

Arbore Vina. Expune expresive desene. Pictura nu o reprezintă.

Aurel Petru. Nostime figurile din tripticul „Etapele dragostei”. Sunt înconjurate însă de prea mult brutal verde — astfel dela distanță se pierd. Capul de fetiță spune mai mult și mai precis. În orice caz, pictorul acesta s-a schimbat mult dela acele convenționale portrete înfățișate la vreo două saloane în urmă, așa că îl așteptăm împrietenit oarecum cu nouile sale cunoștințe.

Bacalu Const. Admirabile mai ales cu atmosferă — două peisajii. Am scris despre d-sa recent.

Baillyre August. Culoare grea, opacă, neanimată.

Băltatu Adam. „Leda” ne cam încurecă părerile ce le avem despre acest înzestrat pictor. E greu să prevezi ce are să mai poată face d. Băltatu de acum înainte. De aproape, nudul, în mărime naturală arată trucajul cu care este așternută pasta iar de departe, lipsa de desen. De altfel tot trecutul D-sale îl cunoaștem ca pe un caz unic, deși aptitudinile n-au lipsit, de cea ce va să zică lipsa de claritate în viziune, nepuțința concentrării, golul insensibilității.

Barbu Elena. Are o natură moartă pe care totuși o distingi dintre semnele ei nenumerate. Este acolo ceva mai mult decât un fel de a te afla pictor. Găsești oarecare emoție în culoare și naturalete.

Desigur că d-ra Barbu poate mai mult — nu ne-a arătat încă.

Băscu Dumitru. Frumoasă pastă cromatică și mai cu seamă dragoste în execuție. Dovedesc un artist.

Biberi-Secueni Ștefan. O lucrare căreia să-i zicem cum vrea autorul: portret.

Biju Leon arată tinerețe și e așa de mult pentru un fost irosit pictor. „Icoana” nu-i numai o natură moartă aranjată. Poartă o lumină sfântă și lucrurile, svon religios. Florile albe ce stau alături de chipul Maicii Domnului vorbesc ca o speranță și o credință arzândă și pios înălțată. Sufletul curat al lui Biju le-a dat puritatea aceia surprinzătoare.

Bogdan Catul. Una din cele mai populare compoziții, greu de realizat. Linile dovedesc știința. Nu toate colorile însă sunt insuflete și nu toate exprimă. Și atmosfera e străină de satele ardelenesti.

Brăescu D. Evoluiază. Rămâne totuși rece.

Brăescu D. Georgeta. Bună compunere, dar de ce numai decât în tempera. Culoarea închisă întrebuițată devine și mai neconvingătoare.

Brauner Victor. De neînțeles.

Briese O. Vrea să fie cu orice preț pictor și se prefacă trăgând cu ochiul pe la diferiți măestri. E stângaci, pentru că mijloacele nu-i aparțin. E sortit vai! numai profesor de liceu.

Bunescu Marius. Cum strălucesc peisajii lui! Mai ales acea „Constanța” răzătoare, întinșă, grăitoare de câte minuni acoperă pământul, dacă știi să le vezi. Bunescu s-a împlinit umitor în ultima vreme. Iată-l maestru.

Cobadaeff Dimitrie. Pointilism..

Călinescu Anne Marie. „Nudul” are culoare stearpă „Portretul” e frumos desenat și sigur stilizat.

Carduș George. „Natură moartă” — inventar plastic.

Ciupe Aurel. Am scris despre D-sa în numărul trecut al revistei.

Clurdea Steurer Maria. „Meditație”.

Cocca Laura. „Pe valca Bârzorei” aduce cu Luchian iar „Târncuța” cu Cornescu. Dar dacă d-sa continuă să lucreze nu disperăm nici noi că se va găsi într-o zi. *Cogan Sncer*. Aquarele în serie.

Comănescu Ion. Scolar.

Condoin Virgil. „Sărăcie”... deocamdată. Il așteptăm.

(Va urma)

TAKE SOROCEANU

note

Au fost aleși în juriul Salonului Oficial, pe anul 1929, următorii artiști: pictorii Marius Bunescu, C. Mihăilescu, Take Soroceanu, și sculptorii I. Jalea, C. Medrea. E un succes pentru „Arta română”, căci toți cei de mai sus sunt membrii ai acestei societăți.

AȘA ȘI AȘA...

SPIRITUL LUI
SACHA GUITRY

Ia Capșa

Minulescu perorează împotriva artei noui: „Domnule nu-i mai înțeleg. Sunt nebuni curați... Absolut nebuni”. Al. Stamatiad e și el indignat: „Domnule asta e arta? Înțeleg să pui pălăria așa... sau așa... chiar așa dacă vrei.—Dar așa?” Când a zis înălțat oară „așa...” Al. Stamatiad a pus pălăria puțin pe urechea stângă, la al doilea „așa” o așează pe urechea dreaptă, la al treilea o dă mâinos pe ceafă, iar la ultimul o întoarce indignat, revoltat cu fundul în sus trântindu-și-o în creștetul capului.

Și când te gândești, că „prin anul una mie nouă sute opt îmi pare” alții explicau cum se așează pălăria și alții vroiau să închidă pe Minulescu între nebuni. Goana torțelor...

poetul bărbier

Se știe că tânărul autor al „flautelor de mătase” e pe cale să le transforme în brice și pământuri de ras. Vis-à-vis de fundația Carol o firmă amută de pe acum: Aci se va deschide salonul de cofură: „Camil Baltazar”...

Ia Capșa comentariile sunt firește foarte felurite.

— Bine domnule, bărbier, tocmai bărbier să se facă, exclamă unul?

— „E greu până își găsește anul vocația” îl comentează altul.

— Cine ar fi crezut, în vremea romantismului cu plote, că se va recruta un bărbier chiar din rândurile noștilor, înțrebă G. Gregorian pe gânduri.

— Ce vrei să găsească totdeauna câte o coadă de topor, încheie caricaturistul Sell.

Bonaparte

„Facla Românească” e o revistă săptămânală scrisă cu pasiune și nerv, dar fără prea mult discernământ. Așa că verva extraordinară a unor pagini e anulată de multe lucruri adunate la întâmplare și cu o mulțime de lapsus-uri inexplicabile. Sunt mai întâi hărția și tiparul prea săracioase pentru o revistă de atâtea ori bine scrisă, pe urmă prea multe neglijențe în redactare.

Iată de pildă numărul trecut ne aduce o poezie iscălită simplu „Gregorian”, ca și când ar fi fost iscălit „Bonaparte”.

E inutil să mai adăugăm că poezia nu e nici măcar a lui George Gregorian, ci a altuia care nu vrea să-și mărturisească numele de botez se pare.

Aceasta se petrece în China. Un chinez se pregătește să meargă la târg. Târgul este la câteva zile depărtare de casa lui. Este seara plecării. Își ia adio dela femeia sa.

— Ia revedere, Miere de Crisantemă, ce vrei să-ți aduc din târg?

— Ași vrea mult un pieptene.

— Un pieptene? Fie. Însă eu am să fac multe cumpărături. Cum să-mi aduc aminte?

— N'ai decât să te uiți la lună. Tu o vezi, e în creștere; ei, bine! pieptenele pe care-l dorești este exact de forma aceea.

— Am înțeles, la revedere.

— Ia revedere.

Și chinezul se duce: ajunge la târg: își face târgurile. Și după ce le-a terminat, spre seară, își aduce aminte de promisiunea sa. Iosă nu-și aduce aminte de loc, care era obiectul dorit, lată-l la un negustor, cărnă îi spune:

— Ascultă-mă. Am promis femeii mele să-i aduc un obiect, însă nu-mi aduc aminte despre ce era vorba. Ah! da, asteaptă. Îmi amintesc, că ea mi-a spus să privesc luna.

— Privește-o. Este rotundă.

(Luna care era în primul pătrar la plecarea chinezului, era în prezent plină).

— Trebuie să fie un obiect rotund.

— O oglindă fără îndoială.

— Soția mea n'a mai avut așa ceva. Aceasta trebuie să fie.

Și chinezul alege o oglindă, o plătește, o împachetează și își reia drumul...

Ajunses acasă, este primit de către soția sa, care îi zice:

— Bună zina, bărbate. Mi-ai adus ceea ce ți-am cerut?

— Iată.

Și chinezul întinde pachetul soției sale care se grăbește să-l desfacă (nu pe chinez, pachetul).

Însă femeia aceasta nu văzuse niciodată o oglindă.

Ea observă în oglindă o față și se indignă:

— Bărbatul meu a cumpărat o altă femeie!

Și Miere de Crisantemă plânge toate lacrimile micii sale inimii.

Hohotele fac să vie mama ei.

— Ah! mamă, mamă, strigă ea! Vino să vezi. Bărbatul meu a adus o altă femeie în casă.

Mama ia oglinda, o privește și spune fiicei sale:

— Ce poate să-ți faci aceasta; este atât de bătrână și de urâtă.

Un bijutier vede, intrând în prăvălia sa un domn foarte bine, care s'a dat jos dintr-o trăsură și care poartă un braț bandajat într-o eșarfă. El cere să-și aleagă niște bijuterii.

Alegerea sfârșită, cumpărăturile se ri-

dică la suma de 11.111 franci și 95 centime. Se tocmesc. În sfârșit cad la învoială, pentru cifra de 10.000 franci.

Domnul cu brațul în eșarfă întreabă: — Eu am brațul în eșarfă. Vreți să-mi faceți serviciul de a scrie câteva rânduri în locul meu?

Și dictează:

Scumpa mea,

„Trimețe-mi prin purtător suma de 10.000 franci”

Ia biletul, îl împachetează. Bijutierul vede dând scrisoarea birjarului, trăsura pleacă, domnul reintră în prăvălie de teopă. După o jumătate de oră, birjarul se înapoiază cu cele zece bilete de o mie.

Domnul cu brațul în eșarfă plătește salută și pleacă.

Însă seara, bijutierul este întrebat de soția sa:

„Pentru ce mi-ai cerut astăzi zece mii de franci?”

Iată cum definește într'un mod spiritual Sacha Guitry, Parisul:

A fi parizian, este într'adevăr un lucru aparte. Nu este nici o funcțiune, nici o meserie și nici o situație — și în acest timp sunt toate acestea — este ceva unic, ceva de neprețuit și de altminteri este ceva ce nu se poate cumpăra.

Dacă așa fi întrebat bruce:

— Ce este Parisul?

Ași răspunde inte, bineînțeles, că Parisul este cel mai frumos oraș din lume și că este capitala Franței — pe urmă așa reflecta o secundă și așa adăuga:

— Dar mai este ceva de-așemenea, și ceva mai mult. Ceeace nunim între noi Paris nu este în realitate decât a mi parte din Paris. Numai 5.000 de persoane — nimic mai mult. Este repetiția generală și premiera unei piese, zece săli de restaurant, este „avenue du Bois” — pe unul stâng — între unsprezece ore și amiază, cursele între două și cinci, este „de la Paix” dela cinci la șapte ceasuri foarte puțin lucru, dar totul.

literara

oseama de cuvinte

Poetul irlandez W. B. Yeats, titular al premiului Nobel, s'a interesat totdeauna foarte mult de punerea în scenă a dramelor sale lirice. În cursul repetițiilor ucea din piesele sale la Abbey-Theatre din Dublin, el certă electricienii din cauza luminatului, care îi părea insuficient. După numeroase încercări un scurt circuit provocă un început de incendiu. Fără să observe agitația actorilor, Yeats strigă entuziasmat:

— Înstărsit, iată. Aceasta-i lumina care e trebuită.

— Te cred, îi răspunse directorul teatrului. Inșă aceasta ne va costa prea scump.

Cu ocazia reprezentării piesei sale *Cocktail*, Alfred Savoir a fost întrebat de către un obișnuit al culiselor, despre felul cum au decurs primele reprezentațiuni.

— Hm! răspunse scriitorul, destul de rău, dar aceasta n'a influențat asupra publicului.

— Pentru ce?

— Pentru că publicul nu era acolo.

Pictorul Van Dongen avu de curând ca model un om politic, care servește adeseori ca motiv de inspirație desenatorilor umoristici. Odată portretul terminat, Van Dongen întreabă modelul său despre părerile ce împărtășia asupra acestui portret.

— Foarte bine, da, foarte bine. Îmi scamănă. Totuș, trebuie să admiteti, că acest portret nu este ceeace d-voastră ați făcut mai bun.

— Aveți perfectă dreptate ripostă pictorul, însă trebuie să admiteti deasemenea că nici d-voastră nu sunați ceeace natura a făcut mai bun.

Jérôme Tharaud este probabil unul dintre cei mai pleșuvi scriitori francezi de astăzi. Se povestește înaintea lui că un savant american a calculat că omul are în mijlocie o sută de milioane de fire de păr. Jérôme Tharaud, uitându-se într-o oglindă, protestă:

— Ce exagerare!

Sub Ludovic XIV, în colegiul din Navarra, un școlar se ia la ceartă cu tânărul marchiz de La Trémouille; se luară apoi la bătaie. Marchizul spune celuilalt:

— Știi tu că eu sunt fiul unui duce?

— Foarte bine, ripostă adversarul său, dându-i o lovitură de picior în spate, când vei fi prinț nu voi mai avea ocazia să te servesc atât de bine.

b a z a r

JALONAREA ATLANTICULUI PRIN INSULE ARTIFICIALE

Se studiază de mult timp proiectul de a stabili între Franța și America insule de legătură pentru aterizarea avioanelor.

Proiectul lui Armstrong, șeful serviciului de experiențe mecanice al casei Du Pont din Nemours, este pe cale să fie realizat. A fost semnat un contract pentru construirea primei insule flotante pe Atlantic, care va costa aproximativ 2.500.000 de dolari.

Această insulă este prima dintre cele șapte insule, cari vor fi instalate la 325 de mile una de alta. Va avea 1.200 picioare lungime și 400 picioare lățime și va fi terminată în Februarie 1929. Locul ales este la 500 de mile spre răsărit de New-York.

Căpitanul aviator Fonck va face primul zbor de încercare între New-York și această insulă.

Capitalul necesar instalării celor șapte insule se ridică la suma de 50 milioane dolari.

Fiecare insulă va avea un post de radio, o stațiune meteorologică și de asemenea depouri de benzină. Rămâne doar chestiunea de a se construi și hoteluri.

Primele patru insule vor fi dispuse pe latitudinea Azorelor și celelalte trei în direcția Parisului, Londrei și Romei.

În consecință se prevede construirea unei flote de o sută douăzeci de avioane mari, cari să servească la transportul pasagerilor.

TESATURI ARMATE

Cumeaștem cimentul armat și de asemenea sticla armată, aproape imposibil de spart. O informație din Londra anunță acum țesătura armată.

Inventatorul afirmă că ar fi pus la punct acest sistem, după șaptesprezece ani de cercetări și experiențe.

E vorba de un fel de aliaj metalic care încorporează printr-un procedeu special în stofe, le-ar da o rezistență de necrezut, bine înțeles, păstrându-le suplețea și lustrul. Astfel „armate”, stofele se vor preta oricăror tăieturi și fațetii ale artei vestimentare, întocmai ca stofele obișnuite.

Iată o invenție, care desigur că va fi salutată cu plăcere de către un mare număr de inși, pentru cari problema îmbrăcămintei este greș de dezlegată.

caricatura zilei

GAFA

— Cine este D-nul acesta, așa de urât?

— Fratele meu, domnule!

— Oh! mi de scuze D-șoară, nu observasem asemăarea.

DEGHIZAMENT CU TALC

— Te-am prins... Vrei să-mi furi ceasul!

— Pardon! N'ai înțeles gluma. Nu vezi, că o'am deghizat în pungăș de buzunare.

carti redacte în extrase

DIN VREMEA ECHIPAGIILOR

Memoriile Doamnei de Clermont-Tonnerre, născută Gramont

Bunica de Gramont mă trimise să-mi văd tatăl care era în garnizoană la Melun. Eram de trei ani și tânărul locotenent, pentru a mă distra, mă duse în grădină sub un prun încărcat pe care mi-l scutură pe cap. Speriată, mi-am ridicat ochii dela cismele înalte până la mustața de aur a tatălui meu. Il găsi prea mare și mă plictisea. Mă ocupai de micul lui basset.

D-na de Gramont mă răsfăța spunându-mi „mica regină” și ocupându-se de mine ziua întreagă. Ascultam melancolică arii scoțiene la piano, mă plimbam cu trăsura, mă îndopam cu prăjituri, mă tăvăleam pe inenșele covoare roșii și aveam două bone. Încercarea de a mă face să citesc mi se păru o crimă și am respins acest exercițiu.

Pe bunicul de Gramont nu-l vedeam aproape de loc. Mi-amintesc doar de cozile unei lungi redingote care se agitau și de un mic cap maiestos, traversând disprețuitor oceanul meu de covoare roșii și dispărând în dosul unei uși. Ultimii lui ani au trebuit să fie teribili, răsunând succesele neîntrerupte ale victoriei lui. El crescuse lângă leagănul contelui de Chambord și fusese prietenul fiilor lui Louis-Philippe. Se atașase apoi de al doilea împărat al Francezilor. Fiind ușuratic, foburgul Saint-Germain îi refuză fetele și astfel bunicul trebui să se însoare în ceața Scoției cu Emma Mac-Kinon a cărei avere îi permise să ducă uimitor trena de ambasador al Franței.

El a luptat la 1848 și pentru bunele sale isprăvi fu decorat de Prințul Preșident cu Crucea Legiunii de onoare. Reprezentând Franța la Turin, el avu strânse relații cu Cavour și conduse cu

D-na de Clermont-Tonnerre, era nepoata Ducelui de Gramont fost ministru de externe sub Napoleon III (1879) înrudită cu cele mai de seamă familii din aristocrația Franței și Angliei. Frecvență salonul d-nei de Caillavet (mama colaboratorului lui de Flers) unde trăia Anatole France. D-na de Clermont-Tonnerre constată diversitatea compartimentelor în care se închid cei mai mulți dintre francezi și făcând o paralelă între atâtea persoane pentru care salonul d-nei Caillavet era o bursă și între acelea înzestrate în vremea copilăriei, scrise minunate pagini „din vremea echipagilor” însoțită de isbită replică aceloră din vremea automobilului deprimant, care a suprimat până la nostalgie.

mare dibăcie politică lui Napoleon III care ajută mult unitatea italiană.

Mutai după succesele lui diplomatice din Italia la Viena unde bunica mea călărea minunat împreună cu împărăteasa Elisabeta care aprecia oamenii numai după însușirile lor eclectice, bunicul meu frumos, mândru și fermecător cu femeile, nu suferea nici o rivalitate. Era un ambasador desăvârșit, plin de curiozitate, de măreție și cultură. În țările cunoscușe pe Rachel care-i însuflase gustul de literatură. Dar tatăl meu era și el un adolescent frumos, mare și blond. Plimbându-se împreună prin Prater, bunicul meu observă că privirile trecătoarelor se îndreptau numai spre adolescent. Atunci îl încercă cu un mare pachet în hârtie galbenă. Bietul tata, încă timid, nu îndrăzni să protesteze, dar nu uită incidentul... Copil încă, el spuse într-o zi micilor prințipi italieni cu care se plimba:

— Se pare că voi nu mâncați decât varză! Această aluzie la sărăcia unor mari familii romane, a produs un incident diplomatic. Pe atunci corespondența ambasadelor era mult mai comică, în stilul d-lui de Norpois al lui Marcel Proust. A III-a Republică înfrumusețează azi cu totul altfel limbajul diplomatic. Astfel când Viviani însoți pe Joffre în America, nu se sfii să spună:

— Dacă deschide gura Mareșalul, o șterg!

Războiul dela 1870, operă exclusivă a lui Bismark care-l pregătise 12 ani, îl surprinse pe bunicul meu ministru al afacerilor străine. Dovada de încredere și de simpatie ce-i dădu Napoleon III, a fost lovitura de grație pentru el care împărțise optimismul general în izbândă. Pentru a lupta cu Bismark, trebuia un alt Bismark, dar Europa nu posedea decât unul. Nici un trecut două luni decând bunicul citise la Camera declarația de război căreia trebuia să-i urmeze marșul triumfal spre Berlin, și imperiul al doilea și împăratul nu mai existau.

Tatăl meu, adolescent încă, într-o trăsura lângă împărăteasa Austriei și d-na de Metternich, aștepta din gura lor cuvinte istorice. Mare îi fu desamăgirea când auzi că Doamnele discutau cum să își așeze pălăriile.

O întreagă generație fu zdrobită de

lovitura de măciucă dela Sedan. La natul bismarkian era complet. Eu cunoscut din frumoșii bătrâni de-aia de-al doilea imperiu niciodată com de pierderea cadrilelor. Am croșat cel de al doilea imperiu. Și în sfârșitul valsurilor și al crinoletimbează acea epocă îndepărtată o aureolă feerică. Nostalgia amărunsală e condensată în acel vals murmur al lui Ravel mult mai mult decât în zica lui Offenbach. L-am auzit de douăzeci de ori, de treizeci de ori pe acest vals al lui Ravel. Prin ferestrele treschise ale palatelor defuncte văd furile valsului fantomă; farandola vârtește sub lustrele dela Saint-Cloud dela Compiègne și dela Tuileries; celinele pivotează în jurul enormelor furii de vâtin pe care se etalează rali. Și valsul e atât de intens că în și destinal. Dar deodată devine transparent, sunetele i se sting, cașovăiește și valsul moare pe colina diată dela Saint-Cloud. Parisul com la orizont e în flăcări!..

După căderea imperiului bunicul se trase în casa din rue Perouse unde singuratec până la moarte, ruinat trei sferturi în strălucitele reprezentate ce a dat Franței. Tradiția de ruina în serviciul țării a pierit, făc loc necesității de raport a funcționar și demnităților publice.

Mama bunicii mele a fost frumoasă nu o supăra să i se spună lucrul acela sărbătorit, admirat. Bărbatul reproșându-i pe semne cam dur, în mea omagiilor ce primea, ea se ar în lacul din grădină. Dar voluminos bufante ale rochiei de velour roșuclis, o menținură deasupra apei de de fu pescuită și lăsată apoi în par și primească mai departe omagiile. zac, Distracți. E Sue, au fost printre născătorii ei de mare. Ce păcat că pondența dintre ei și străbunica mea fost arsă de zelul puritan al fiicei Leonina care nu se măritase pentru și părăsi mama.

Străbunica aparținea familiei de din Anglia. Eu am văzut-o la extatatea vârstei. Semăna cu o piramidă ce ei figură încadrată de cozi punctate și acoperite cu dantele, cutele

vaste rochii mătasoase acoperind fotoliul, făcea din ea o ființă maiestoasă.

Bunicul meu de Beauvau ura singurătatea și decâte ori îl lăsam singur ne amenința cu desmoștenirea. Când la 50 ani îi muri tatăl, el se plânse: „iată-mă orfan”, iar în curând îngropându-și și un frate și cum valetul descălțându-l îi descoperi o bătătură, spuse consternat: „asta mi mai lipsea”. Deși avea o familie numeroasă, el își sporiise averea astfel că azi încă trăese vreo 12 familii din banii lui, Gutos și gras, el avea în mijlocul feței un mare nas roșu. Când tatăl meu voia să mă umilească, îmi spunea: tu vei avea nasul bunicului”. Tânăr, burducului de Beauvau, i se atribui o paternitate nereglată, după nasul copilului și se stabili atunci un dicțon:

— Dumnezeu iartă, lumea uită, dar nasul rămâne!

Cumnatul bunicului meu, de Choiseul, adora și el femeile, fiind cel mai fericit alegător de cadouri. Rezistându-i o femeie, o silui. Ea bătu sărmana drumurile Germaniei și Italiei în trăsuri, dar zadarnic. Născu. Soacra ei salvă desparerea norei convingându-o de amestecul Sfântului Duh. Astfel când m'am întâlnit întâia oară cu d-ra Z. era cât pe aci să exclam: „e unchiul de Choiseul care și-a ras mustățile!

Părinții mei aveau alte preferințe: valetii, dineuri și cai admirabili. Intre prietenii numeroși ce primeau erau și englezi din familia bunicii. Unul din acestia, George Bennet — în urmă Lord Tankerville, era un dandy extravagant și frumos, care venea zilnic la noi cu o floare roșie la butonieră. Zvârlea anul cu pumini pe sub mobile, ca să mă vadă umblând în patru labe. La țară mă lua cu el la vânătoare și mă punea să izbesc vântul viu cu capul de arbori spre a-l ucide complet și astfel mă întorceam cu bainele însângerate, fără să-l fi putut refuza. Cânta la pian și din gură, picta și imita pe clownii și într-o bună zi, după multe năzdrăvănii, dispăru și trăii 20 de ani fără să ne revadă. Eu cred că virtutea mamei jucă un rol în dispariția lui.

George Bennett avea o soră, Ida Tankerville care-i semăna mult. Venea des în Franța și călărea splendid cu tata, iar mamei i-a mărlurisit că incompetența englezilor în amor o obligă să se desfete uneori la Paris, Răsăfătată, răsfoind odată un album geografic, spuse bărbatului ei: vreau să mă scald în lacul acesta. Ei pleacă în acel punct al globului unde se afla lacul dorit, se scoboară, dar la înapoere, în apropiere de Havre ea se îmbolnăvi grav și muri. Bărbatul ei nu-i supraviețui decât două zile.

O altă rudă, ducesa de Luynes reprezenta grația extremă, surâsul suveran și eucerise în viața ei fastuoasă prestigiul de pe scenă al lui Sarah Bernhardt, avea saloane imense, cu mari coltoare. În Damperre care era cea mai strălucită reședință din apropierea Parisului, ducea o viață ca în basme, făcând ca cei doi copii ai ei ieșiri impresionante în trăsura mare, pe opt arcuri, cu umbrela deschisă și surzând magnific în dreapta și în stânga de își venea să apleazi nebunește. Nu ezită să străbată Europa spre a participa la botezul miciei Olga, fiica țarului.

Unul din unchii ducei era ducele de Daucauville, cel mai autentic și mai bogat înfățișător al vechei lumi regaliste. Avea numeroși copii și nepoți bine făcuți bine dotați, bine căsătoriți și fecunzi cu excepția unui nepot La Rochefoucauld însurat cu o artistă română (Alice Cocea). Azi sunt încă vre-o 60 de descendenți de ai lui care stăpănesc cele mai frumoase castele și locuri de vânătoare ale Franței. După 27 ani de reprezentare a fiefului său politic, fu extrem de surprins când alegătorii îndrăzniră să-l schimbe cu d. Caillaux.

Ducele avea gustul echipagiilor. La el totdeauna se înhăma în mod automat. Când pleca la Dampierre, la ducesa de Luynes în marce facton de gală, urmat de un lung șir de alte trăsuri cu invitați, simția o sinceră bucurie. În tren însă, la restaurant, părea extrem de impacientat că-l servea după alți călători. „Desigur că nu știu cine suntem” își explica el.

CHAMPS-ÉLYSÉE ÎN VREMEA ECHIPAGIILOR

Acea procesiune de cai și trăsuri frumoase și de femei frumoase se plimba câteva zile prin văile inverzite ale pământurilor sale. Întruna din zile, ducesa de Luynes surprinsă de un nor de praf provocat de o brișcă ce-i mergea în față, oprî convoiul și trimise un prieten să ceară necuviinciosului să treacă la coada convoiului.

— Nu știi că e ducesa de Luynes în trăsuri?

— Ducesa de Luynes? răspuse republicanul, poți să-i spui că-mi pasă de ea ca de 1846

Pierzându-și bărbatul în 1870 ducesa de Luynes se duse ostentativ, noaptea, cu o lanternă în mână, să-i caute corpul pe câmpul de luptă și faptul fu aflat. Deaceia în jurul ei trăi multă vreme o strălucită societate. Invitându-mă odată cu d. de Clermont-Tonnerre la Dampierre și nefiind liberi în acea zi, ea nu ne putea scuza niciodată.

Când ducesa de Luynes pleca în călătorie toată lumea era ținută în curent cu fazele călătoriei sale. Ocupa iarna la Cannes o vilă pe o colină și conducea singură poney prin centrul stațiunii. După amiezile făcea lungi plimbări în convoi de trăsuri, ca la Dampierre, ca ocupând prima și cea mai elegantă trăsura. Toți șefii de gară îi eșeau înainte pe peron și-i anunțau orariul, iar la

Cannes se ieșea cu flori înaintea ei. Și azi se mai spune: Cannes s'a schimbat mult din vremea ducei de Luynes. Acum o altă ducesă X e și ea o vedetă a localității, dar își schimbă adesea programul, plecând în insula Saint-Honorat cu câte un marinar din port și dacă e mulțumită, îl cinstește. Câte unul se plânge:

— Inchipuește-ți, nu mi-a dat decât 50 de franci, ticăloasa!

Ce a mai rămas din strălucirile aceluia trecut? Cei mai mulți au murit, cași felul lor de trai. O lume nouă i-a înlocuit. Grădinile din Cannes sunt încă în acel trecut ca vaporul Titanic sub valuri.

În adevărata lume bună sunt cuprinși acei francezi care știu să se îmbrace și despre care curtezanele vestite spun că sunt și cei mai pricopuți în amor. De aceea când Felix Faure muri în condiții groțesti, un clubmen cu experiență

răse: „se vede că nu era obicinuit”! (Bietul președinte primise o doamnă îndată după dejunul pe care i-l împrăștie pe cap și muri).

ÎN VREMEA CAILOR

La 20 de ani eram asemenea cârpaciului din La Fontaine și banii îi consideram fără valoare. Hipersaturată de lux, în contact cu bogăția Parisului, păream blazată. Părinții mei cumpăraseră dela Montesquieu-Fezensac, un mare palat la colțul străzii Chaillot cu Champs Elysée. Poarta din mijloc nu s'a deschis deodată de două ori în 20 de ani spre a lăsa să iasă cortegiul funebru al părinților mei — în 1905 al mamei, iar în 1925 al tatei. În zilele de mari recepții, trăsurile intrau pe prima poartă, și ieșeau prin a treia. În fața intrării era un peron cu mai multe trepte, adăpostit de o marchiză lipită de înaltul peristil susținut de patru coloane. O fântână de Dalou împodobe zidul din fund.

În serile de gală lumina electrică și căldura întâmpinau pe splendida scară mulțimea invitaților serviți de o armată de lachei în livrele și pudrați.

Pentru a mobila volumul imens al casei au trebuit ani de colinde pe la marile vânzări, la contele d'Essex, de Secretan și alții, cumpărând de toate.

Mama mea moștenise gustul sigur al Rothschildilor. Eu însuși începeam să colecționez cărți care mi-au pruit. Vizi-tam ades pe d-na Belin, faimoasa antică-reasă de pe cheiul Voltaire, căreia un en-glez îi cumpără într-o zi câte-va cărți cu 80 mii de franci. Curioasă, d-na Belin află ușor că fusese lordul Salisbury. O singură dată s'a înșelat această cunoscu-toare pasionată, cumpărând la Londra o a doua ediție ilustrată de Boucher, drept întâia ediție. Uitase pagina pe care se găsea cuvântul revelator: **M-me la comtesse**, în loc de **M-me la comtesse**.

Între alte opere de valoare artistică ave-am în sufragerie un gobelin reprezentând Toaleta lui Psychè, cu tonuri de aur-oră. Era de un efect fantastic în seriile de dineu. Are o singură replică: la Pal-liaze Madama din Turin.

Ce muncă și ce risipă reprezentau di-neurile noastre! Cred că părinții mei au primit împreună aproape o sută de mii de persoane în viața lor. La înmormânta-rea tatei au participat 5000 de persoane, iar la pomenirea de un an numai zece.

Casa noastră a fost la Paris cea mai fastuoasă primitoare. Tatei îi plăcea mult să aibă lume, iar mama conducea cu ști-ință acea uzină de recepții. Ea era în curent cu toate, supraveghea totul, nu uita nimic. Cred că ar fi preferat altă lume și un cerc mai restrâns, dar avea cultul datoriei și cu toată averea ei, nu excita nici o invidie, ci împăca pe toată lumea.

Mie nu-mi plăcea nimic atât de mult ca echipagiile care rula în sus și în jos pe Champs Elysée. Când castanii erau stufoși, eu găseam totuși un colț de fe-reastră prin care urmăream trăsurile Victoria în care se etalau tinerele pe-rechi indolente: d-na cu umbrela des-chisă, d. așezat lângă ea, vizitiul și fe-ciorul și doi cai săltăreți mergând în-spre Bois. Sau un factor admirabil înhă-mat condus de un tânăr foarte elegant. Erau și cupeuri cu un cal bătrân, cu vi-zitiu bătrân și cu o persoană bătrână în interior. Singuri bolnavii aveau roțile cauciucate și lumea răde.

Părinții mei aveau o serie de cai ziși de trăsuri mari, pentru d'Orsay și ca-lești, cai mijlocii pentru landouri și pe-rechi admirabile, nervoase, știind să joa-ce în loc, ridicând în sus labele cu vioi-cinne, pentru factoare și „Victoria” și în fine calul de noapte care-l purta pe tata la Cerc și la Operă.

Proprietarii de echipații bine țnu-te erau cunoscuți și remarcați la Paris de pietonii așezați înadins în rontul dela Champs Elysée.

Când suna „berlina” lui Gordon Ben-nell sau a lui Charles de la Rochefou-cauld, alergam la fereastră să le admir. Alămăria aceea care suna printre frun-zișul castanilor în floare, sub cerul al-bastru, era ca o faurfără a bucuriei de a trăi.

M'au dus la Operă, la teatre, la baluri, căci eram de 17 ani, dar Parisul propriu zis era închis tinereilor fete. Dar cunos-cui alte trei orașe a căror complexitate și imi deschisera orizonturi noi: Londra, Florența, Frankfurt. Călătoria mea la Londra fu o exaltare. La Tringpark, în familia Rothschild cunoscuți în carne și oase oameni de seamă ai Angliei între care pe lordul Curzon care se hotărise încă din liceu să devie vice-regele Indiei și a izbutit întocmai ca lordul Rosebery care hotărise de timpuriu să fie prim-

ministru, să câștige Derby-ul și să se în-soare cu o princesă.

Dar Florența cu emoțiile ei de artă care-ți parfumează toată viața! Pe colina dela Fiesole recitai versuri din Ronsard, căci învășasem să citeșe.

Dar Frankfurtul cu atmosferă de pace și familie, unde se fac copii, muzică și parale multe!

Și în timpul acestei călătorii câte ce-rieri de căsătorie plouară asupra mea. Ti-neri pe cari nu-i cunoșteam și care pro-babil se distrau prin alte stațiuni cu d-ra Zizi Pampon, mă cereau de soție. După doi ani de suplicii îl văzui pe d. Cler-mont-Tonnerre și-l preferai tuturor.

Și ce caraghios mă îmbrăcau; într'un mantou verde, tivit cu imitație de astrahan și cu niște buzunare imense. Tatăl meu pretindea că am aerul unei umbre-le care se învârteste. Timp de patru ani mam îmbrăcat dintr'un coupon de velour violet dela o mătușă din Wagram.

Zidirăm la țară Valliere, cu 50 de ca-mere toate cu baie și water. Caii de lux rămaseră la Paris, dar serviciul era asigurat prin 16 cai gri cu coadele împletite și cu clopoței încolăciți în jurul gâtului. Omnibusul tras de ciuci cai ducea și aducea dela gară o mulțime de invitați veseli de petrecerile dela noi, de bridge, de muzica și teatrul ce le ofeream. Marii Duci Wladimir și Ciril ne-au vizitat de câteva ori.

ENTRE-SOLUL

Primul entre-sol în care am intrat, a fost al duci Strauss, prietena mamei. Vi-zita aceasta îmi dădu un prim gust îm-bătător al vieții de Paris. D-na Strauss nu fu nici odată mai seducătoare ca în saloanele acelea joase, unde lumina intra cernută prin brunișul castanilor. Ea era o evreică parisiiană revace însem-na de două ori parisiiană, nerespărând bine de cât acolo unde nu e aer. Cum se aprindea electricitatea ea începea să tră-iască, gata să țină piept obișnițiilor sa-lonului său. Și se întâlneau mulți în en-tre-solul d-nei Strauss. Toate nuanțele at-mosferei parisiene erau reprezentate. Fo-rain da replici lui Meilhae care venea să ne spună povești cu femei.

Adrian Hebrard, directorul lui Le Temps Marcel Proust, în tinerețea sa, Porto-Ri-che, Robert de Flers, A. de Caillavet, Ganderax, d-na de Regnier, d-na de Neu-illes, fetele lui Dumas-fils, Simona Le Bary, Rejané și alții mulți aduceau la madame Strauss mirosul cald a tot ceea ce se petrecuse la Cameră și Senat, prin ministere și marile redacții, dar mai ales la teatre. Abel Hérmant își aduse acolo primele romane, Figaro, ziarul a-tât de parisiian și Revue de Paris se co-mentau.

Fiecă a compozitorului Halevy și vă-duvă a lui Bizet, înainte de a scrie el Carmen, cei doi ani o duseră destul de greu. El da lecții de pian, ea îl aștepta afară în trăsura. Când Bizet muri la 1875 figura ei pală și marii ei ochi patetici impresionară pe pictorul Delannay care-i făcu un portret — capodoperă a lui. Ne-lipsindu-i adoratorii, unul dintre ei, Emil Strauss, își împărtăși entuziasmul familiei Rothschild cu care era în bune relații, și fiecare dori să vadă și să audă pe Gene-vieva Bizet.

Un sir de echipații umplea rue de Do-na. Strauss, avocat al Curții de apel, era atât de îndrăgostit de Genevieve Bizet, că

slărși prin a se însura cu ea, mla până la moarte.

Parisul de atunci! Teatrul repoz-fidel viața lui. Amorul de pildă. Li-buia patru acte pentru ca domnul să ce și-a învins rivalii, să poată fi ag-de doamna. Adulterul era mașina in-nală care făcea să meargă piesa și in-neral intrigele de amor duse cu dese și prudență se desecreau sub cerul liei.

O piesă nouă era un eveniment, care piesă era primită cu febră, loji avantscenele erau pline de cel mai gant public al Parisului. Compoziția și numele celor aduși de frumoa-doamne, sporeau atracția premierei, fiecare cădere de cortină se ridica, freanăt, comentariile se porneau, și îi circulau prin loji ducând d-nelor nuri de culise și împreună cu glasul Boissier pe care le luau cu celește-a nu-și murdări mânușile de Suedia, dădău sentințe și autorul discuta uneori erou din încercarea aceasta. Se comenta încă o lună după premie-rii un detaliu al înscenării și al po-nu scăpa atenției publicului.

Paul Hervien, prieten al d-nei Strauss era unul din cei mai ascultați autori în timpul lui amorul nu era o avent-a sta la masa familiei, burghez și nabil, Hervien luptă pentru femeș și ajutorul divine Bariet triumfă în pi-esă. L-am cunoscut pe Hervien la dineu dat de Grosclaude unde el se cu baroana de Pierrebouurg, o vâinic frumoasă femeie pentru care amorul nota dominantă a vieții. Ea își păre tot, consacrandu-se omului de te-când baroana avea mosafiri, ca il-ducea până la ușa spunându-i:

— Cunoașteți drumul, nu este usor în unicul ei amor și Paul Hervien chină un volum de poezii.

Ni se pare pastorală azi acea țără negri și fără invenții. Amorul pe atunci însemnătate. Fără a merge de departe ca d. Paul Morand care ținde că amorul e atât de plied-trebuie mai mulți spre a-l face, e-că spectatorii de azi vor altceva. De-deajuns să citești Amanți. Indrăgost-Teacul, Turentul, pentru a retrăi ciți ani dinainte de război când tiner-nu se pierdea în automobilism și alte feze.

Edit. Grasset

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune că

LA CRÈME SIMON

NICI USCATA, NICI URSA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă, pătrunde intrădevăr în porii pielii înviorază epiderma, o mătăiază și avantajează luciul natural al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON